

Kati Salonen

**”Ounasvaaralla kiivetään edelleen takapuoli edellä puuhun”
Rovaniemeläisen luonto- ja virkistysalueen matkailullisen kehittämisen
diskurssit Lapin kansassa vuosina 2006 ja 2014**

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Ounasvaaralla kiivetään edelleen takapuoli edellä puuhun”

Rovaniemäläisen luonto- ja virkistysalueen matkailullisen kehittämisen diskurssit Lapin Kansassa vuosina 2006 ja 2014

Tekijä: Kati Salonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ _x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 62

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Ounasvaara on luonto- ja virkistysalue keskellä kaupunkia. Aluetta käyttävät niin paikalliset kuin matkailijatkin. Vuodesta 2006 asti on käyty keskustelua lisämajoituskapasiteetin rakentamisesta Ounasvaaran laelle. Hanketta on vastustettu ja päätöksentekoprosessi on ollut hidaskä.

Maankäytön suunnittelulla on suuri rooli matkailun kehittämisessä. Paikallisväestö tulisi ottaa mukaan päätöksentekoon maankäytön suunnittelussa ja matkailun kehittämisessä. Osallistamisen uskotaan vähentävän konflikteja paikallisten ja matkailuelinkeinon välillä. Matkailun kestävään kehittämiseen ja tarkoituksenmukaiseen maankäytön suunnitteluun päästään parhaiten ymmärtämällä asianosaisia ja kohteen ominaisuuksia.

Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on tuottaa uutta tietoa maankäytön suunnittelusta matkailua varten. Tieteellisenä tehtävänä on tutkia, millaisia merkityksiä diskursseissa annetaan Ounasvaaran matkailun kehittämiseksi. Tutkimuskohteena ovat matkailun kehittämisen diskurssit media-aineistossa.

Aineisto koostuu 92 tekstistä, jotka on julkaistu Lapin Kansassa vuosina 2006 (57 tekstiä) ja 2014 (35 tekstiä). *Analyysimenetelmänä* on diskurssianalyysi. Analysoin teksteistä Ounasvaaran matkailun kehittämisen diskursseja.

Tutkimuksen tuloksena esitetään kolme päädiskurssia: *Päätöksenteko*, *luonto* ja *talous*, sekä näille kolme aladiskurssia *vaikutusmahdollisuudet*, *paikka* ja *vetovoimaisuus & kilpailukyky*. *Päätöksenteko* saa merkityksiä kirjoituksissa päättäjyydestä ja demokratiasta. *Päätöksentekoon* liittyvä vaikutusmahdollisuudet-aladiskurssi rakentuu kansalaisvaikuttamisesta ja osallisuudesta. Puhe Ounasvaaran luonnosta rakentuu luonnon suojelusta, matkailuvaltiasta ja terveysvaikutuksista. Luontopuheeseen kytkeytyvä paikkadiskurssi rakentuu Ounasvaaran historiasta, ihmisten tunnesiteistä ja paikan ominaisuuksista. Talousdiskurssi saa merkityksiä kirjoituksissa työllisyydestä, verotuloista ja Lapin asuttuna pitämisestä. *Vetovoimaisuus & kilpailukyky* -diskurssi kumpuaa majoituskapasiteetista, Rovaniemen matkailuprofiilista sekä kehityksestä.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää maankäytön suunnittelussa matkailua varten ja paikallisesti Ounasvaaran matkailullisessa kehittämisessä.

Avainsanat: diskurssianalyysi, kehittäminen, Ounasvaara, matkailututkimus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	6
1.1 Aiempi tutkimus matkailun kehittämisestä	7
1.2 Tutkimuskohde ja tutkimustehtävät	9
1.3 Diskurssianalyysi media-aineistosta.....	9
1.4 Tutkielman rakenne	10
2. MATKAILUN KEHITYS OUNASVAARALLA	11
2.1 Ounasvaara toimintaympäristönä	11
2.2 Matkailun suunnittelu ja kehittäminen Ounasvaaralla 2000-luvulla.....	12
3. MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU MATKAILUA VARTEN.....	17
4. DISKURSIIVINEN TODELLISUUS.....	24
4.1 Diskurssianalyysi.....	24
4.2 Tutkijan positio.....	30
5. AINEISTOT JA ANALYYSI	32
5.1 Aineistojen keruu.....	33
5.2 Aineistojen analyysi	34
5.3 Analyysin tuottama yleiskuva	35
6. PÄÄTÖKSENTEKO JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET.....	37
6.1 Avoin ja demokraattinen päätöksenteko?.....	37
6.2 Rovaniemeläisten vaikutusmahdollisuudet	40
7. LUONTO JA PAIKKA	43
7.1 Ounasvaaran luonto – virkistyskeidas ja matkailuvaltti	43
7.2 Rovaniemen sydän.....	45
8. TALOUS JA KILPAILUKYKY & VETOVOIMAISUUS	48
8.1 Kaivatut työpaikat ja matkailutulot	48
8.2 Majoituskapasiteetin monipuolistamisella vetovoimaa ja kilpailukykyä?	50

9. YHTEENVETO	54
KIITOKSET	57
LÄHTEET	58

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Ounasvaaran lakialue.....	13
Kuvio 2. Viestintätilanteen kriittisen diskurssianalyysin viitekehys.....	28
Kuvio 3. Yhteenvedo aineiston tekstityypeistä.	34
Kuvio 4. Analyysiprosessi.....	35
Kuvio 5. Yhteenvedo Ounasvaaran matkailullisen kehittämisen diskursseista.	36

1. JOHDANTO

Rovaniemen Ounasvaara on keskustan läheisyydessä sijaitseva luontoalue, jota käyttävät niin paikalliset kuin matkailijatkin. Alueella on merkittäviä ulkoilureittejä, hiihtostadion, valaistuja latuja, uimahalli ja muita urheilupalveluja. Vaaran laella sijaitsee Lapland Hotels –ketjun hotelli, jonka läheisyyteen hotelliketju haluaisi rakentaa lisää majoituskapasiteettia. Lapland Hotels teki vuonna 2006 kaupungille esityksen kaavamuutoksesta. Kymmenen vuotta jatkunut kaavamuutosprosessi on sisältänyt erilaisia selvityksiä, valituksia ja se on jätetty pöydällekin. Vuoden 2014 joulukuussa kaupunginvaltuusto hyväksyi yleiskaavan muutoksen. Päätöksestä valitettiin Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen, joka hylkäsi valituksen loppuvuodesta 2016.

Paikallisten keskuudessa kaavamuutosesitys on herättänyt myös vastustusta. Vastustajat ovat laittaneet alulle adressin, jonka on allekirjoittanut yli 1500 henkilöä vuoden 2016 marraskuun loppuun mennessä. Vastustajat ovat sitä mieltä, että lisärakentaminen toisi alueelle melua ja saasteita sekä vähentäisi sen arvoa virkistysalueena. (Ounasvaara suojeltava lisärakentamiselta!.)

Jo jonkin aikaa jatkunut konflikti herätti minut pohtimaan, millaista on matkailun kehittäminen Ounasvaaralla. Mihin maankäytön suunnitelmat pohjautuvat? Annukka Jarkko (2014) tutki pro gradu -tutkielmassaan yleisen edun näkymistä julkisissa asiakirjoissa koskien Ounasvaaran matkailullista kehittämistä. Jarkon mukaan yleistä etua ei pyritty määrittelemään päätöksenteon asiakirjoissa mitenkään. Taloudellisia kriteerejä painottava näkökulma oli vahvin asiakirjoissa esiintynyt tapa tarkastella yleistä etua.

Tutkijan paikantaminen suhteessa tutkimuksen aiheeseen on laadullisessa tutkimuksessa tärkeää. Ounasvaara on minulle alueena tuttu, käyn siellä viikoittain urheilemassa. Ennen kuin ohjaajani professori Soile Veijola minulle aiheen tutkimista ehdotti, kaavamuutosasia ei ollut minulle kovinkaan tuttu. Aihe kuitenkin kiinnosti niin Ounasvaaran käyttäjänä, rovaniemeläisenä kuin matkailututkimuksen opiskelijana. Pro gradu -tutkielmani ei ole tilaustutkimus vaan matkailututkimuksen perustutkimusta.

1.1 Aiempi tutkimus matkailun kehittämisestä

Matkailu toimialana risteää monien muiden yhteiskunnan ja talouden sektorien kanssa. Matkailun suunnittelu on tärkeää, jotta voidaan hallita matkailun seurauksia. Matkailua tulisi suunnitella niin kansallisella, alueellisella kuin käyntikohteidenkin tasolla. Käytäntöjen ja suunnitelmien täytäntöönpano on tärkeä osa matkailun suunnittelun ja kehittämisen prosessia. (Inskeep, 1994, s. 3–4.)

Matkailun suunnittelu ja kehittäminen on perinteisesti keskittynyt maankäyttöön, infrastruktuuriin, majoitukseen ja nähtävyyksiin. Globaalistuminen, uudenlaiset ympäristöön liittyvät ja sosiokulttuuriset huolenaiheet sekä taloudellisten strategioiden laadinta ja toteuttaminen ovat tulleet osaksi nykypäivän matkailun kehittämistä. Päätöksentekijöiden on haastavaa ottaa huomioon kaikki nämä vaatimukset. Paikalliset asukkaat ja heidän elämäntapansa ovat merkittävä osa matkailua, jolloin paikallisten huomioiminen matkailun kehittämisessä on tärkeää. (Hall & Page, 2006, s. 319.)

Matkailun suunnittelua on tutkittu paikallisten näkökulmasta. Matkailun suunnittelijoiden haasteena on yhä enemmän houkuttelevan matkailukohteen suunnittelun lisäksi ottaa huomioon paikallisten elämänlaadun suojeleminen. (Harrill, 2004, s. 264.)

Higgins-Desbiolles (2011) on tutkinut matkailun kehittämisen konfliktia Australian Kangaroo Island:lla. Yksityinen toimija pyrki rakentamaan arvokkaaseen ympäristöön uuden matkailumajoituskohteen, mikä aiheutti kysymyksiä ja vastustusta. Saaren yhteisöllinen matkailukehittäminen sivuutettiin, kun päätöksenteko siirrettiin valtakunnan tasolle. Kestävyysspuheista huolimatta, kestävyys näyttäytyi edelleen päivittäisessä matkailun suunnittelussa ja päätöksenteossa sivuseikkana. (Higgins-Desbiolles, 2011.)

Yleistä etua on tutkittu melko vähän matkailututkimuksen parissa. Dianne Dredge (2010) tutki yleistä etua paikan muutoksessa. Hän havaitsi, että on olemassa tarve yleisen edun arvioinnin viitekehykselle. Tutkimuksessaan Dredge havaitsi, että diskurssit liittyen matkailun kehittämiseen sisältävät päätöksiä siitä, mitä yhteisöt arvostavat. Kyseiset päätökset vaativat järjestelmällisen tavan ymmärtää osallisten välisiä jännitteitä sekä paikan merkityksen muodostumisen prosesseja. Myös avoin ja

tasapuolinen arviointi arvoista, yhtenevistä ja eriävistä intresseistä sekä enemmistön mielipiteestä on tarpeen. (Dredge, 2010.)

Yhteistyöstä on tullut merkittävä tapa toimia suojeleilla alueilla. Matkailun toimijat tai suojeletoimijat eivät yksinään enää pärjää. Yhteistyössä tehdyn suunnittelun tarkoituksena on määritellä tulevaisuuden toivotut päämäärät ja kehitellä tavat joilla näihin päämääriin päästään. Yhteistyö on toimivaa vain, jos kumppanit jakavat vallan, tiedon ja luottamuksen. (McCool, 2009.)

Mäkitie ja Ylisirniö (2013) tutkivat matkailun kehittämisen diskursseja Kilpisjärvellä. He löysivät kuusi diskurssia: talous, paikan arvo ja muutos, poronhoito, luonto ja maisema, suunnittelu ja hallinto sekä vaikutusmahdollisuudet päätöksentekoon. Tutkimuksessa havaittiin, että tässäkin tapauksessa vaikeinta matkailun kehittämisessä on talouden kehittämisen ja luonnon yhteensovittaminen. Voimakkaan kehityksen koetaan tuhoavan alueen esteettiset arvot. (Mäkitie & Ylisirniö, 2013.)

Kaupunkiluonnon merkityksestä ovat kirjoittaneet Faehnle, Kopperoinen, Tyrväinen, Löfström, Lyytimäki, Itkonen, Söderman ja Välimaa (2014). Erilaiset luontoalueet koetaan eri tavoin, toisen välttelemä metsä on toisen virkistyspaikka. Pienet luontoalueet kaupunkiympäristössä voivat edistää ihmisen elpymistä, mutta parhaiten elvyttää laajoilla metsäalueilla oleskelu. (Faehnle et al., 2014.)

Koetun luonnon merkitystä kaupunkisuunnittelussa ovat tarkastelleet Sipilä, Bäcklund ja Tyrväinen (2009). He totesivat, että vaikka tietoa kaupunkilaisten kokemuksista olisi, mielipiteitä pidetään pienen ryhmän subjektiivisina näkemyksinä eikä tietoa osata hyödyntää siinä missä esimerkiksi ekologista tietoa. Koska luonnolla, sen laadulla ja saavutettavuudella on vaikutusta ihmisten hyvinvointiin, asukkailla tulisi olla mahdollisuus osallistua elinympäristönsä suunnitteluun. (Sipilä, Bäcklund ja Tyrväinen, 2009.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että luontoalueilla oleskelu elvyttää, virkistää ja vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin. Matkailun kehittämisessä usein ongelmaksi muodostuu talouden ja luonnon yhteensovittaminen. Asukkailla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa maan- ja luonnonkäytön suunnitteluun luonnon hyvinvointivaikutusten ja elämänlaadun

ylläpidon vuoksi. Lähellä kaupungin keskustaa sijaitseva luontoalue on ”kaikkien kaupunkilaisten omaisuutta” ja sen maankäyttö herättää ajatuksia ja tunteita.

1.2 Tutkimuskohde ja tutkimustehtävät

Tutkielmani *yleisenä tavoitteena* on tuottaa uutta tietoa maankäytön suunnittelusta matkailua varten. Tässä työssä tarkastelen minkälaisia merkityksiä Ounasvaaran matkailullinen kehittäminen aineistossa saa, ja siten lisätä ymmärrystä syistä, jotka ovat pitäneet kaavamuutosasian vireillä ja esillä mediassa jo vuosikymmenen ajan.

Tutkielmassani *tutkimuskohteena* ovat diskurssit, joiden tulkitsen rakentavan Ounasvaaran matkailun kehittämistä tietynlaiseksi.

Tutkimuskysymyksenäni on: Millaisia merkityksiä tuotetaan Ounasvaaran matkailullisen kehittämisen diskursseissa alueen ykköslehdessä Lapin Kansassa?

Päättökysymys jakautuu seuraaviin osakysymyksiin: 1) Miten Ounasvaaran matkailun kehittäminen on edennyt kaavamuutosprosessin aikana, vuodesta 2006 vuoteen 2014? 2) Miten maankäytön suunnittelua matkailuun liittyen on aiemmin tutkittu? 3) Miten diskursiivinen todellisuus rakentuu? 4) Miten diskurssianalyysi media-aineistosta sopii tähän työhön? 5) Millaisin selonteoin matkailun kehittämistä Ounasvaaralla jäsennetään? 6) Eroavatko vuoden 2006 ja 2014 diskurssit toisistaan?

1.3 Diskurssianalyysi media-aineistosta

Analyysimenetelmänä käytettiin diskurssianalyysiä. Analyysimenetelmäksi valikoitui diskurssianalyysi, koska tiedotusvälineiden vaikutusvalta on nimenomaan diskursiivista ja kielellistä (Fairclough, 1997, s. 10). Diskurssianalyysi näkee kielenkäytön paitsi maailmaa kuvaavana, myös sosiaalista todellisuutta merkityksellistävänä, järjestävänä, rakentavana, uusintavana ja muuntavana. Diskurssianalyysissä kieltä ei oleteta todellisuuden kuvaksi, vaan tutkija pyrkii selvittämään, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu, ja miten sitä rakennetaan. Tarkastelun kohteena on se, miten diskurssit eli merkityssystemit aktualisoituvat sosiaalisissa käytännöissä. Diskurssit ovat siis tutkijan tulkinnan tuloksia. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 27–29; 34–35.)

Lapin Kansa on alueen suurin sanomalehti, ja tavoittaa 61.000 lukijaa päivässä (Lapin Kansa – mainosmyynti). Tutkimuksen aineisto koostuu Lapin Kansassa julkaistuista teksteistä, jotka liittyvät Ounasvaaran matkailuun ja sen kehittämiseen. Tutkimuksen kohteena ovat tekstit vuosilta 2006 ja 2014. Vuoden 2006 aineistossa tekstejä on 57 kappaletta ja 2014 vuoden aineistossa 35 kappaletta. Nämä vuodet valikoituivat siksi, että kaavamuutosehdotus jätettiin vuonna 2006 ja vuonna 2014 kaavamuutosta käsiteltiin viimeisimmäksi Rovaniemen kaupungin hallintoelimissä. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on se, millaisia diskursseja rakentuu näissä julkaistuissa teksteissä.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkimus koostuu yhdeksästä luvusta. Luvussa kaksi tarkastelen Ounasvaaraa ja matkailun kehittämistä alueella. Lisäksi käyn läpi kaavoitusprosessia ja tilannetta vuoden 2016 loppuun mennessä. Kolmannessa luvussa esittelen aiempaa tutkimusta maankäytön suunnittelusta matkailua varten. Luvussa neljä tarkastelen tutkielman teoreettista viitekehystä, diskurssianalyysia. Viidennessä luvussa esittelen aineistot ja analyysiprosessin.

Luvut 6-8 ovat tuloslukuja. Tutkimustuloksia käsittelen pelkästään aineiston pohjalta ja kuten diskurssianalyysille on ominaista, aineistolähtöisesti. Yhdeksännessä luvussa, eli yhteenvedossa, esitän vastaukset tutkimuskysymyksiin ja yhteenvedon tutkimustuloksista. Tässä luvussa myös pohdin tutkimuksen tekoa ja onnistumista sekä ehdotan aihepiiriä koskevia jatkotutkimusaiheita.

2. MATKAILUN KEHITYS OUNASVAARALLA

Ounasvaara on Rovaniemen keskustan läheisyydessä sijaitseva luontoalue, jota käyttävät niin virkistyskäyttäjät, huippu-urheilijat kuin matkailijatkin. Sen vahvuuksiin voidaan lukea monipuoliset liikuntamahdollisuudet, luonto ja maisema. Tässä luvussa päälähteinä toimivat seuraavat Ounasvaaraa koskevia suunnitelmat ja asiakirjat: vuonna 2006 valmistunut *Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, Rovaniemen matkailustrategia* vuosille 2007-2016, Ounasvaaran hyvinvointi- ja liikuntamatkailun kokonaisuuden visio *Arctic Wellbeing Park toimintasuunnitelma* sekä *Rovaniemen matkailun kehittämisohjelma 2012–2016*.

2.1 Ounasvaara toimintaympäristönä

Ounasvaaralla voi harrastaa monenlaista liikuntaa ja virkistytymistä. Alueella on muun muassa laskettelurinteitä, maastohiihtolatuja, mäkihyppymäkiä ja jäähalli.

Ounasvaaralla sijaitsee myös kuntosaleja, keilahalli, uimahalli, merkittyjä ulkoilureittejä nuotiopaikkoineen sekä golfkenttä. (Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 28.)

Ounasvaaralla sijaitsee Ounasvaaran hiihtoseuran maja, joka on rakennettu vuonna 1949. Hiihtomajan läheisyydessä on lomamökkialue. Vaaran laella sijaitseva hotelli on valmistunut vuonna 1968. Kaavamuutoksen ja sitä varten tehtyjen selvitysten ulkopuolelle jäävillä alueilla sijaitsee Lappi Areenan, Ounashallin ja Lapin urheiluopiston rakennuksia sekä pysäköintialueita, liikuntapaikkoja, ulkoilureittejä, golfkenttä, hyppyrimäet ja kesäkelkkarata. (Rovaniemen kaupunki, kaavaselostus, 2014, s. 21–22.) Ounasvaaran hiihtoseuran majan läheisyydessä sijaitsi myös vanha tanssilava, joka tuhoutui tulipalossa vuonna 2014 (Talvitie, Yle Uutiset, 2014).

Ounasvaaran majoituspaikoissa on ollut yhteensä 1200 vuodetta vuonna 2006.

Ounasvaaralla on hotellityyppistä majoitusta Sky Hotellin lisäksi Lapin urheiluopiston tiloissa. Mökkimajoitusta on sekä Kemijoen rannan tuntumassa, että Ounasvaaran länsirinteessä laen läheisyydessä. (Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 33–34.)

Ounasvaaran yritysten tarjoamia maksullisia palveluja käytetään yli 400 000 kertaa vuodessa, kävijöistä suurin osa on rovaniemeläisiä. Kaupungin ylläpitämissä palveluissa

on käyntejä vuodessa noin 300 000. Vuosittaisista käyttökerroista 30 prosenttia käydään kesällä ja 70 prosenttia talvella. Vuodelta 2006 olevan, vuosille 2007–2016 laaditun, *Rovaniemen matkailustrategian* mukaan Ounasvaaran alueelle on tehty investointeja yli 20 miljoonalla 2000-luvulla. Näistä investoinneista pääosa on ollut julkista rahaa. (Rovaniemen matkailustrategia, 2006; Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 30.)

2.2 Matkailun suunnittelu ja kehittäminen Ounasvaaralla 2000-luvulla

Ounasvaara on ollut pitkään kohteena erilaisille rakennushankkeille, joista osa on ollut kiistanalaisia. 1980-luvun lopulla suunniteltiin vaaran sisään louhittavaa palvelukeskusta. Hanke ei koskaan toteutunut. Samalla vuosikymmenellä Tottorakkaa keinotekoisesti korotettiin, jotta rinteet olisivat Kansainvälisen hiihtoliiton kilpailuvaatimusten mukaiset. 1990-luvun lopulla Ounasvaaran lakialueelle kaavoitettiin ja ryhdyttiin rakentamaan 50 lomaosakkeen kylä. (Hautajärvi, 2014, s. 312.)

Vuonna 2006 Lapland Hotels -ketju teki ehdotuksen Ounasvaaran kaavamuutoksesta rakentaakseen mökkityyppistä majoitusta omistamansa hotellin läheisyyteen. Kaavamuutosalue rajoittuu Ounasvaaran majan ja loma-asutuksen alueisiin, Tottorakkaan ja sen koillispuolella sijaitseviin rinteisiin sekä laskettelurinteisiin. Suurimmaksi osaksi alue on virkistyskäytössä olevaa viheraluetta. Alueella sijaitsee hotellin ja lomamökkien lisäksi luontopolku, valaistuja hiihtolatuja, suopallokenttä, kotia ja liitokiekkorata. Pinta-alaltaan alue on noin 78 hehtaaria. Kaavoitettavalla alueella on kaupungin lisäksi viisi yksityistä maanomistajaa. (Rovaniemen kaupunki, kaavaselostus, 2014.)



Kuvio 1. Ounasvaaran lakialue. (Rovaniemen kaupunki, Kaavaselostus, 2014, kansilehti.)

Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma valmistui vuonna 2006. Tässä suunnitelmassa visioitiin Ounasvaaran olevan vuonna 2020 turvallinen ja monipuolinen rovaniemeläisten virkistyspaikka, suosittu matkailukohde ja talvilajien huippu-urheilun keskus. Kehittämisen tavoitteena oli kävijöiden määrän lisääminen, maiseman ja luonnon turvaaminen ja saavutettavuuden parantaminen. Myös kesän vetovoimaisuuden lisääminen, laadun kohottaminen, yhteistyön lisääminen ja paikallisen kulttuurin ja identiteetin huomioiminen suunnittelussa olivat pitkän tähtäimen kehittämisen tavoitteita. (Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 5–6.)

Kehittämissuunnitelman mukaan Ounasvaaraa tehdään ensisijaisesti paikallisille virkistyskäyttöön. Huolellisella suunnittelulla turvataan alueen vahvuudet, luonto ja maisema. Suunnittelussa otetaan huomioon virkistyskäytön, matkailun ja kilpaurheilun tarpeet ja pyritään löytämään synergiaetuja näiden välille. (Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 5.)

Suunnitelman mukaan majoitus- ja ravintolapalvelut haetaan keskustasta, ja niiden lisärakentamiselle ei ole juurikaan tarvetta. Maankäytön periaatteena suunnitelmassa mainittiin nykyisten rakenteiden hyödyntäminen ja vain välttämättömän uuden rakentaminen. Toimenpiteiksi suunnitelmassa esitetyn vision toteutumiseksi esitettiin ympäristösuunnitelman laatimista, reitistöjen kehittämistä, toiminnan organisoimista, suurmäen rakentamista, golf-kentän laajennusta sekä kylmän ja lumen osaamisen syventämistä. Kehittämishankkeiden toteutumisen nähtiin johtavan erityisesti rovaniemeläisten parempiin virkistysmahdollisuuksiin. Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelmassa kehittämisen esteenä nähdään se, että Ounasvaara on rovaniemeläisille rakas paikka ja paikalliset pelkäävät virkistyskäyttömahdollisuuksien katoavan. (Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma, 2006, s. 5–6, 9.)

Vuonna 2006 valmistui Rovaniemen markkinointiosuuskunnan ja Rovaniemen kaupungin asettaman työryhmän laatima *Rovaniemen matkailustrategia* vuosille 2007–2016. Strategiassa yhtenä tärkeimmistä kehittämiskohteista nähdään Ounasvaaran alue. Strategiassa todetaan myös, että Ounasvaaran alueella tarvitaan pitkäjänteistä matkailuilmeen ja ympäristön kohentamista. Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelman ensisijaiset kehityshankkeet nähtiin tärkeinä koko Rovaniemen matkailun kehitykselle. Toiminnan organisointi Ounasvaaralla, erilaiset tuotekehityshankkeet, ympäristösuunnitelma, reittien kehitys, mäkihyppymäki ja kylmän ja lumen osaamisen kehittäminen nähtiin ensisijaisen tärkeänä talvimatkailun kehityksen kannalta. Matkailustrategian tavoitteeksi asetettiin myös majoituskapasiteetin lisääminen. Yhteensä tavoitteeksi asetettiin 250 mökin tai huoneiston rakentamista vuoteen 2011 mennessä. Ounasvaaran lakialue nähtiin yhtenä matkailun kannalta hyvänä sijoituspaikkana majoituksen lisäkapasiteetille. Maankäytön ja kaavoituksen suhteen strategiassa lähdettiin siitä, että suurin hyöty Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelmassa tehdyistä toimenpide-esityksistä saadaan, kun ne laitetaan täytäntöön esitetyn mukaisina. (Rovaniemen matkailustrategia, 2006.)

Vuonna 2008 valmistui FCG Planeko Oy:n tekemä *Arctic Wellbeing Park toimintasuunnitelma*. Rovaniemen kehitys Oy:n tilaama liikeidea keskittyi siihen, että koulutus ja tutkimus luovat keskeisen sisällön ja lisäarvon matkailulle ja siihen, että Ounasvaarasta tulisi keskus hyvän elämän edistämiseksi. Suunnitelman lähtökohta oli, että Ounasvaaran ja lähialueiden yhteistyö toimisi niin, että hyvinvointimatkailun

palveluketjun osa-alueita olisi eri alueilla ja näitä hyödynnettäisiin luovasti. Kohderyhminä näille toiminnoille nähtiin urheilijat, hyvinvoinnista kiinnostuneet paikalliset sekä matkailijat ja yritysten henkilöstö. Kaupungin roolina tässä suunnitelmassa nähtiin aktiivinen osallistuminen maankäytön ja infrastruktuurin osalta sekä kulkuyhteyksien parantaminen keskustan ja Ounasvaaran välillä. (Arctic Wellbeing Park toimintasuunnitelma, 2008.)

Rovaniemen kaupungin elinkeinojaos, elinkeino- ja aluekehittäminen yksikkö, Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy ja Rovaniemen Kehitys Oy laativat vuonna 2011 *Rovaniemen matkailun kehittämisohjelman 2012–2016*. Kehittämisohjelmassa todetaan, että Ounasvaaran kehittyminen on ollut edeltävinä vuosina vahvaa. Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyvien tapahtumien kehittäminen on kuitenkin edelleen tärkeää ja tavoitteena on luoda Ounasvaarasta ympärivuotinen liikunnan ja hyvinvoinnin osaamiskeskus. (Rovaniemen matkailun kehittämisohjelma 2012–2016, s. 10–11.)

Ounasvaaran osayleiskaavan muutosta perusteltiin sillä, että se ei vastaa tulevaa kehitystä eikä voimaan tullutta vaihemaakuntakaavaa. Ympäristöministeriö vahvisti aiemmat seutukaavat korvaavan Rovaniemen maakuntakaavan 2.11.2001. Lapin liiton laatima vaihemaakuntakaava vahvistettiin vuonna 2010. Vaihemaakuntakaavassa tehtiin uusi aluevaraus matkailupalveluille Ounasvaaran alueelle. (Rovaniemen kaupunki, kaavaselostus, 2014, s. 2–6.)

Vuoden 2006 lopussa tehtiin valtuustoaloite Rovaniemen kansallisesta kaupunkipuistohankkeesta. Edellytykset kaupunkipuiston perustamiselle päätettiin selvittää. Tarveselvitystä valmisteli ohjausryhmä, joka koostui Rovaniemen kaupungin, Lapin ympäristökeskuksen, Kemijoki Oy:n, Po Ounasvaaran, Ympäristöministeriön ja Lapin maakuntamuseon edustajista. Kaupunkipuiston hakeminen edellyttää, että alueella olevat kaavat ovat lainvoimaisia, koska kaavoissa päätetään muun muassa kaupunkipuiston kriteerit täyttävästä käytöstä. (Rovaniemen kansallisen kaupunkipuiston tarveselvitysraportti, 2012, s. 3.)

Vuonna 2013 esiteltiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma Ounasvaaran alueen yleiskaavan muutokselle. Kaavamuutos perustuu Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelman toimenpideohjelmaan, Rovaniemen matkailustrategiaan 2007–2016 ja Rovaniemen elinkeinon kehittämisohjelmaan 2011–2016. (Rovaniemen kaupunki, 2013.) Alueella

on tehty luontoselvitys, maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys, selvitys matkailualueen kehittämisen lähtökohdista, linnust selvitys ja täydentävä luontoselvitys. Vuonna 2014 kaavan käsittelyä viivästytti lepakkoselvitys, jonka mukaan kaava-alueella on pohjanlepakoiden ruokailualueita jotka tulisi säilyttää ennallaan 30 metrin suojavyöhykkeineen (Rovaniemen kaupunki, kaavaselostus, 2014).

Jarkko (2014), joka tutki yleisen edun näkymistä matkailun kehittämiseen liittyvissä julkisen päätöksenteon asiakirjoissa, kohteenaan Ounasvaaran kehittäminen, huomasi, että yleinen etu ei näy asiakirjoissa mitenkään. Taloudellisia kriteerejä painottava näkökulma oli asiakirjoissa vahvin. (Jarkko, 2014.)

Rovaniemen kaupunginvaltuusto hyväksyi yleiskaavan muutoksen 8.12.2014 (Rovaniemi, kaavat ja kiinteistöt). Kaupunginvaltuuston päätöksestä tehtiin valitus Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Marraskuun alussa 2016 Pohjois-Suomen hallinto-oikeus hylkäsi valitukset (Ruokangas, Yle Uutiset Rovaniemi, 2016).

Rovaniemen kaupunki aikoo uudistaa joukkoliikennettään. Tekninen lautakunta hyväksyi toukokuussa 2016 uuden linjastosuunnitelman. Kesällä 2018 käynnistyy kaupungin järjestämä joukkoliikenne. Tällöin Ounasvaaralle pääsee talvisin puolen tunnin välein ja kesäisin tunnin välein. Huomioitavaa kuitenkin on, että uudessa suunnitelmassa bussit eivät kulje ihan lähelle Ounasvaaran liikunta- tai majoituspalveluja, vaan kävelymatkaa tulee vajaa kilometri. (Rovaniemen kaupungin linja-autoliikenne 2018, 2016.)

3. MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU MATKAILUA VARTEN

Maankäytön suunnittelua on tutkittu matkailun yhteydessä paljonkin. Erilaisten toimialojen, kuten matkailun, huomioonottaminen vaatii tiettyjä seikkoja. Muun muassa paikallisten osallisuus ja luonnonsuojelu ovat huomioonotettavia asioita. Tässä luvussa tarkastelen aiempaa tutkimusta maankäytön suunnittelusta matkailua varten.

Maankäytön suunnittelu on lakisääteinen prosessi, jolla pyritään määrittämään visio alueen tilaa koskevasta suunnitelmasta sekä toteuttamaan tämä valitsemalla sopiva malli maankäytölle (Dredge, 1999, s. 773). Kaupunkisuunnittelulla on iso rooli matkailun kehityksessä. Matkailu on riippuvainen kohteen fyysisistä, visuaalisista, ympäristöllisistä ja muista ominaisuuksista. Näiden ominaisuuksien ollessa muutokselle alttiita, voidaan suunnitteluasiakirjoin varmistaa, että kohteen vetovoimatekijöitä suojellaan ja vahvistetaan. (Dredge & Moore, 1992, s. 9.)

Matkailuala koostuu useista palvelualan toiminnoista, kuten ravintoloista, kaupoista, majoituksesta ja liikennöinnistä. Kaupunkisuunnittelussa näitä palveluita usein suunnitellaan yksitellen. Koska matkailuala hyödyntää monenlaista maankäyttöä, kukin maankäytön muoto suunnitellaan erikseen. Tämä johtaa usein siihen, että näiden maankäytön muotojen synergia ja keskinäinen vuorovaikutus jäävät huomiotta suunnittelussa. (Dredge & Moore, 1992, s. 9.)

Kohteen imagoa edistetään ja myydään usein markkinointiammattilaisten toimesta. Näiden tehtävänä on myydä mielikuvia ja unelmia. Kaupunkisuunnittelijat vaikuttavat kohteen imagoon, sen houkuttelevuuteen ja markkinoitavuuteen suorasti ja epäsuorasti. Tästä huolimatta kaupunkisuunnittelun päätökset tehdään kokonaan eri areenalla kuin matkailun markkinointi. Päätöksentekijät eivät usein ymmärrä osuuttaan kohteen houkuttelevuuden edistämiseksi. (Dredge & Moore, 1992, s. 10.)

Paikallistasolla päättäjillä on mahdollisuus vaikuttaa matkailun avainelementtien toimivuuteen ja houkuttelevuuteen. Tämä koskee myös negatiivisten vaikutusten, kuten sosiaalisten vaikutusten ja ympäristön pilaantumisen, vähentämistä. Vaikka paikallistason päättäjät ovat etulinjassa päättämässä matkailun kehityksestä maankäyttöä koskevilla päätöksillään, heitä ei velvoiteta tarkastelemaan kehityksen laajempia vaikutuksia. Tämän vuoksi on olemassa riski, että vaikutukset laajempaan

alueelliseen matkailuun jätetään huomioimatta ja keskitytään vain paikalliseen matkailuun. (Dredge & Moore, 1992, s. 11–13.)

Kaupunkisuunnittelijat tekevät jatkuvasti päätöksiä jotka vaikuttavat suorasti ja epäsuorasti matkailualan toimintaan, kohteen houkuttelevuuteen, turistien viihtyvyyteen sekä paikallisten ja matkailijoiden suhteeseen. Paikallistason päättäjät osallistuvat matkailun kehitykseen kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa on kokonaiset matkakohteet, joihin liittyy monenlaisia palveluita ja tiloja. Tämä tapa mahdollistaa matkailun kehitykseen osallistumisen koordinoitusti. Toinen tapa on matkailuun liittyvät maankäytön muodot, palvelut ja tilat jotka muodostuvat pidemmän ajan kuluessa ja pirstoutuneemmin, joka on myös se tavanomaisempi tapa. Pidemmällä ajanjaksolla syntyvien matkailuun liittyvien hankkeiden kehittämishakemusten käsittely saattaa johtaa kohteen kokonaisuuden kehittämisen unohtamiseen. Päätöksentekijöiden tulisi muistaa harkita kehittämisehdotuksen vaikutuksia palveluiden, ympäristön ja liikenteen lisäksi myös koko matkailualan kehitykseen. (Dredge & Moore, 1992, s. 12–13.)

Ihannetapauksessa matkailun kasvu suunniteltaisiin strategisessa suunnitelmassa. Virallisena suunnitelmana se voi olla hyvin tehokas työkalu matkailun kehitykseen. Sen avulla voidaan suojella matkailijoita houkuttelevia visuaalisia ja luonnon elementtejä. Paikallisiin asukkaisiin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia voidaan myös näin minimoida. Strateginen suunnitelma on näin ollen hyödyllisempi ja tehokkaampi työkalu kuin erikseen laadittu matkailun asiakirja. Matkailu voidaan näin sisällyttää tuleviin suunnitteluasiakirjoihin, joita voidaan puolestaan hyödyntää kehityshakemusten käsittelyssä. (Dredge & Moore, 1992, s. 13.)

Strategisen suunnitelman tarkoitus on saada aikaan yhtenäinen ja johdonmukainen suunta kehittämiselle yleisesti. Se perustuu analyysihin, tutkimukseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Suunnitelmalla on merkittävä rooli matkailustrategian tavoitteiden kuvaamisessa ja näiden tavoitteiden yhdistämisessä muuhun maankäyttöön, joka voisi vaikuttaa alueen toimivuuteen tai houkuttelevuuteen. (Dredge & Moore, 1992, s. 14–16.)

Strategisissa suunnitelmissa ja kehityksen valvonnan dokumenteissa on kaupunkisuunnittelusta vastaavilla hyvä mahdollisuus asettaa matkailun kehitykselle toivotut suunnat. Näihin suunnitelmiin on olennaista sisällyttää tutkimukseen perustuva

ja matkailualaa ymmärtävä, joustava matkailustrategia. Tällainen strategia pitää sisällään kohteen resurssien erittelyn ja olemassa olevien ja potentiaalisten markkinoiden tunnistamisen. Strategia myös tukee houkuttelevaa kohdeimagoa sekä matkailupalveluiden ja -infrastruktuurin keskinäistä vuorovaikutusta. Yhteisön tulee myös osallistua strategian luontiin ja tukea sitä. (Dredge & Moore, 1992, s. 20–21.)

Matkailu on riippuvainen alueen luonnonvaroista ja ihmisistä. Näiden resurssien käyttö kuitenkin yleensä suunnitellaan matkailusta erillään. Tehokas matkailun suunnittelu ja johtaminen kuitenkin vaatii matkailun yhdistämistä olemassa oleviin suunnitteluraameihin. Dredge (1999) on esittänyt mallin joka korostaa matkakohteiden pääelementtejä, joita voidaan hyödyntää maankäytön suunnittelussa. Tämä malli on luotu yhdistämällä useita jo olemassa olevia malleja matkakohteiden suunnittelusta. Mallin mukaan matkakohdealueet voidaan jakaa kolmenlaisiin alueisiin. Ensimmäinen alue on yhden palveluryppään alue, johon matkailija tulee ja jossa tämä viiptyy koko vierailunsa ajan. Toinen alue on useamman palveluryppään alue, jossa on yksi pääkohde. Pääkohde houkuttaa matkailijan alueelle, mutta tämä vierailee myös muissa alueen kohteissa vierailuaikanaan. Kolmantena on alue, jossa on vierailukohteiden ketju. Matkailija vierailee matkansa aikana useassa eri kohteessa siirtyen aina uuteen kohteeseen. (Dredge, 1999.)

Swarbrooke (2002) näkee julkisella sektorilla olevan merkittävä rooli kestävän matkailun kehittämisessä. Syynä tähän on se, että julkisen sektorin uskotaan edustavan koko väestöä, sen toimintaa ei määrittele lyhyen aikavälin taloustavoitteet, vaan sen uskotaan voivan katsoa pidemmälle tulevaisuuteen, eikä sillä ole omia intressejä puolustettavana. Julkinen sektori voi vaikuttaa kestävän matkailun kehittämiseen muun muassa lainsäädännöllä, rahoituksella, infrastruktuurin rakentamisella sekä maankäytön suunnittelulla. (Swarbrooke, 2002, s. 87–88.)

Maankäytön suunnittelun uskotaan olevan tärkeä työkalu kestävän matkailun kehittämisessä. Maankäytön suunnittelun prosessin tulisi sisältää vaihtoehtoisten suunnitelmien luomisen. Vaihtoehtojen arviointiin ja toteutettavan suunnitelman valintaan tulisi selvästi ottaa paikallisväestö mukaan. (Swarbrooke, 2002, s. 90.)

Häklin (1997) mukaan kaupunkisuunnittelua on vuosikymmenten aikana kehitetty osallistavampaan suuntaan. Hankkeita ja suunnitelmia on muokattu kansalaisia

kuunnellen. Kansalaisilta kuitenkin puuttuu usein vaadittava tietämys yhteiskuntapoliittisista asioista ja tämä on johtanut siihen, että kansalaiset ja asiantuntijat kokevat suunnittelun avoimuuden eri tavoin. Näin ollen suunnitteluprosessi vaikuttaa demokraattiselta mutta on käytännössä asiantuntijavaltaista. (Häkli, 1997, s. 45–46.)

Kestävän matkailun käsite tarkoittaa, että itse matkailu on kestävää mutta myös että se auttaa ylläpitämään paikallista yhteisöä ja ympäristöä. Erilaisissa matkailukohteissa kestävyys tarkoittaa eri asioita. Koskemattomissa luontokohteissa kestävyys tarkoittaa ensi sijassa matkailutoimintojen suunnittelua niin, ettei herkkä luonto vaurioidu liikaa. Kohteissa, joissa maatalous tai raskas teollisuus on hiipumassa, kestävyys tarkoittaa matkailun suunnittelua niin, että se korvaa menetettyjä työpaikkoja. Vakiintuneissa matkailukohteissa, kestävyys tarkoittaa matkailun kehittämistä tavalla joka auttaa sekä ylläpitämään olemassa olevia luonnonvaroja, että ylläpitämään matkailun kysyntää. (Swarbrooke, 2002, s. 256.)

Vilkunan (1997) mukaan ihmiset arvioivat ympäristöjä aikaan ja tilaan liittyvillä rationaliteeteilla. Kiistatilanteita ei voida ohittaa olettamalla suunnitelmia kritisoivat asukkaat subjektiivisiksi ja suunnittelijat objektiivisiksi toimijoiksi suhteessa kaupungin etuun. Jos kaupunkisuunnittelu on vieraantunut asukkaiden elämästä, eivät asukkaat tunnista niitä ylipaikallisia prosesseja joiden kautta yhdyskunta on muodostunut. Suunnittelijat ja päättäjät operoivat eri abstraktiotasolla kuin asukkaat. Elämisen ja asumisen muovaama näkökulma on erilainen kuin suunnittelun ja rakentamisen. Nämä abstraktiotasot eroavat toisistaan niin kielen, tiedon kuin rationaliteettienkin osalta. Erot johtavat väistämättä jännitteisiin ja on tärkeää pyrkiä yhteen sovittamaan näitä näkemyksiä. (Vilkuna, 1997, s. 178.)

Häkli puolestaan näkee, että modernissa kaupunkisuunnittelussa idea on ollut siinä, että suunnitellaan sitä mitä voidaan nähdä, näkymätön on jätetty suunnittelun ulkopuolelle. Tämä on johtanut fyysis-taloudelliseen painotukseen kaupunkisuunnittelussa. Suunnittelun lähtökohtana toimivat numeroin tai kuvin kuvattavat asiat. Näin ollen suunnittelun perusta ja ratkaisumallit keskittyvät fyysisiin rakenteisiin ja ovat riippuvaisia taloudesta. Tämä näkyvyyden periaate pyrkii kiteyttämään kaupungin infrastruktuurin elementeiksi kuten viheralueiksi, teiksi ja rakennuksiksi.

Näkymättömille kokemuksille ei juurikaan ole annettu sijaa kaupunkisuunnittelussa. (Häkli, 1997, s. 48–49.)

Kaupunkisuunnittelu on tiiviisti yhteydessä vallan konstruoimiseen kaupungissa. Suunnittelun rationaliteetti edellyttää monoliittisen poliittisen auktoriteetin ja toimijan olemassaolon. Suunnittelun käytäntö nojaa siihen, että on olemassa yhden juonen ja käsikirjoituksen kaupunkikehitys. Tämä yhteys poliittisen ja tiedon järjestyksen välillä on ollut legitiimi modernissa yhteiskunnassa. Tämä konkretisoituu periaatteessa läpinäkyvällä kaupunkikehityksen ohjaamisella, joka tapahtuu suunnittelun kautta. Jos suunnittelulla hallitaan kehitystä ja tuotetaan asukkaita tyydyttävää kaupunkitilaa, tilanne säilyy suhteellisen ongelmattomana poliittisen yhteisön kannalta. (Häkli, 1997, s. 49–50.)

Edellytys elävälle kaupunkikulttuurille on luopuminen pyrkimyksestä näkyvän kaupungin hallintaan. Näkyvyyden logiikka ja järkevyyden perinne voitaisiin valjastaa palvelemaan näkymättömän kaupungin syntyä. Tällöin voisi avautua uusi tapa ymmärtää kansalaisyhteiskunnan ja suunnittelun ammattilaisten välisiä näkemyseroja. kartoihin ja tilastoihin pohjautuva suunnittelu antaisi tilaa esimerkiksi kaupunkilaisten itse suunnitteleuille tilankäyttömuodoille. Tällainen suunnittelu lupauksellaan viihtyisämmästä ympäristöstä voisi palvella kaupunkilaisia paremmin. (Häkli, 1997, s. 51–52.)

Jokisen, Mettiäisen, Sippolan ja Tuulentien (2009) mukaan, jos paikallista väestöä ei oteta mukaan matkailun kehitystä koskevaan päätöksentekoon, on olemassa riski, että matkailua kehitetään tavalla joka ei tue paikallista kulttuuria. Tällöin voidaan joutua tilanteeseen, jossa paikallisten hyväksyntä matkailua kohtaan heikkenee ja konfliktit ovat todennäköisempiä, koska matkailubisnes koetaan ulkopuoliseksi. (Jokinen et. al., 2009, s. 61.)

Swarbrooke (2002) näkee, että matkailun sosiokulttuurinen kestävyys on aiemmin saanut vähemmän huomiota kuin ekologinen kestävyys. Syynä on todennäköisesti se, että matkailun sosiokulttuuriset vaikutukset ovat usein näkymättömiä, abstrakteja ja tulevat hitaasti esiin. Sosiaalisesti kestävässä matkailussa huomio on yleensä kiinnitetty paikallisiin asukkaisiin. Paikallista yhteisöä on yritetty suojella matkailun negatiivisilta vaikutuksilta. Voidaan kuitenkin ajatella, että kaikilla matkailun osapuolilla on

oikeuksia ja velvollisuuksia. Voidaan myös ajatella, että näiden keskustelujen tulisi olla poliittisempia, koska matkailun suunnittelu ja kehitys on poliittista toimintaa.

(Swarbrooke, 2002, s. 69.)

Matkailun sosiaalisen kestävyuden ulottuvuuksina paikallisen väestön kannalta voidaan nähdä seuraavat asiat: Suhteet ja asenteet suhteessa matkailijoihin, matkailun vaikutus yhteisöön ja kulttuuriin, sitoutuminen yhteisön ja kulttuurin säilyttämiseen sekä paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuudet matkailua koskevassa julkisen sektorin päätöksenteossa. Sosiokulttuuriset vaikutuksen paikallisille asukkaille voivat olla myönteisiä tai kielteisiä. Paikallisen yhteisön ja kulttuurin yhtenäisyys ja vahvuus, matkailun luonne, taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vaihe suhteessa matkailijoihin sekä toimet joilla julkinen sektori pyrkii minimoimaan matkailun sosiokulttuuriset vaikutukset kohteessa, vaikuttavat siihen onko sosiokulttuuristen vaikutusten kokonaisuus myönteinen vai kielteinen. (Swarbrooke, 2002, s. 70–71.)

Ajatus paikallisväestön osallistamisesta päätöksentekoon sisältää oletuksen siitä, että koko paikallisväestöllä on yhdenmukaiset intressit. Kuitenkin paikallisväestön joukossa on ryhmiä, joilla on toisistaan poikkeavia intressejä. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi ihmiset joita matkailu ei kosketa millään tavalla, matkailuyrittäjät, matkailualalle työllistyneet ihmiset ja ihmiset joiden elämään matkailu vaikuttaa esimerkiksi melun kautta. (Swarbrooke, 2002, s. 125.)

Paikallisten osallistumista matkailun suunnitteluun perustellaan sillä, että se on demokraattista ja sitä kautta tulevat kuulluiksi ne ihmiset joiden elämään matkailu eniten vaikuttaa. Myös paikallistiedon hyödyntämisen uskotaan auttavan harkittujen päätösten teossa. Paikallisten osallistamisen uskotaan myös vähentävän konflikteja paikallisten ja matkailijoiden välillä, vaikka tämän väitteen paikkansapitävyydestä ei konkreettisia todisteita ole esitetty. (Swarbrooke, 2002, s. 126.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että matkailun kehittäminen vaatii hyvin usein maankäyttöön ja sen suunnitteluun liittyviä toimenpiteitä. Matkailun kehittäminen ja maankäytön suunnittelu tulisi kytkeä toisiinsa. Sosiaalisen kestävyuden kannalta on merkittävää, että paikallisilla on riittävästi vaikutusmahdollisuuksia elinympäristönsä suunnittelussa. Paikallisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen uskotaan vähentävän konfliktien todennäköisyyttä paikallisten asukkaiden ja matkailijoiden välillä. Tämän

tutkielman tarkoituksena on tutkia paikallisella tasolla matkailun kehittämisen diskursseja ja lisätä ymmärrystä tästä tapauksesta sekä muista samankaltaisista matkailun ja maankäytön suunnittelun konflikteista.

4. DISKURSIIVINEN TODELLISUUS

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii diskurssianalyysi. Tarkastelen millaisia merkityksiä Ounasvaaran matkailullisen kehittämisen mediadiskursseissa tuotetaan. Tarkastelen sitä, millaista kieltä on käytetty ja mihin tarkoitukseen sitä on käytetty puhuttaessa Ounasvaaran matkailullisesta kehittämisestä.

Diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäyttöä tekemisenä ja pohtii sitä, miten toimijat kielenkäytöllään tekevät asioita ymmärrettäväksi. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaiset kuvaukset ovat eri tilanteissa ymmärrettäviä ja millaisia seurauksia näillä kuvauksilla rakennetaan. Diskurssianalyysin näkökulmasta puheet ja teot ovat sosiaalista todellisuutta tuottavaa toimintaa. Sosiaaliset käytännöt ovat se tilanne, jossa materiaaliset ja kielelliset ainekset sulautuvat yhdeksi prosessiksi. (Suoninen, 1999, s. 18–20.)

4.1 Diskurssianalyysi

Suonisen mukaan lähtökohta diskurssianalyysille teoreettis-metodologisena viitekehyksenä rakentuu viidestä olettamuksesta. Kielen käytöllä oletetaan olevan sosiaalista todellisuutta rakentava ja seurauksia tuottava luonne. Merkityssysteemejä oletetaan olevan useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia. Toimijoiden oletetaan kiinnittyvän merkityssysteemeihin ja merkityksellisen toiminnan olevan kontekstisidonnaista. Tutkimusasetelmasta riippuu mitä näistä lähtökohdista painotetaan. Tässä tutkimuksessa painottuvat toiminnan kontekstuaalisuus ja kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne. (Suoninen, 1997, s. 41–42.)

Sanojen konstruktivisuutta on vaikea havaita oman kulttuurinsa sisällä, neutraalilta vaikuttaviin ilmaisuihinkin ladataan oletamuksia siitä, mitä pidetään luonnollisena. Tutkija on kiinnostunut siitä, miten jokin merkitys tuotetaan, miten ja milloin itsemäärittelyä tuotetaan ja eroja muihin luodaan. Merkitykset vakiintuvat sosiaalisissa prosesseissa. (Suoninen, 1997, s. 42–45.)

Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan konstruktivisiin merkityssysteemeihin sisältyy ajatus siitä, että kieltä tai kielenkäyttöä ei nähdä todellisuuden kuvana.

Diskurssianalyysi keskittyy yksinkertaistavien kuvausten sijaan selitysvoimaisempiin

kuvauksiin sosiaalisen todellisuuden rakentamisesta ja rakentumisesta. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 28.)

Tutkija on tutkimansa kulttuurin jäsen, ja tällöin yksi peruskysymyksistä on, kuinka paljon tutkija huomaamattaan uusintaa käsitteitä, dikotomioita ja kategorioita. Tutkijan on luotava tekstinsä kulttuurisesti ymmärrettävien merkityssysteemien avulla. Tutkija ei voi kyseenalaistaa kaikkia käytettyjä sanoja tai käyttää kokonaan uutta kieltä. Tämän peruskysymyksen pohdinta on reflektointia ja siihen usein sisällytetään myös tutkijan käyttämien käsitteellisten konstruointien seurauksien pohtiminen. (Suoninen, 1997, s. 46.)

Toiminnan kontekstuaalisuus lähtökohtana tarkoittaa sitä, että tulkinta pyritään suhteuttamaan siihen, että analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä paikassa ja ajassa. Ajan ja paikan määrittelyyn ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa ja konteksti-käsittekin on vaihteleva. Näistä johtuen tutkija joutuu omaa aineistoaan kuunnellen määrittelemään mitä kontekstilla tarkoitetaan. (Suoninen, 1997, s. 50–55.)

Vuorovaikutuskonteksti tarkoittaa niitä vuorovaikutuksen ominaisuuksia jotka ovat olennaisia aineistokohtien tulkinnassa. Kannanotot, rajaukset ja keskusteluun osallistujien suhteet rakentuvat keskustelun edetessä suhteessa toisiinsa. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, s. 38.)

Kielenkäytön analysointi aloitetaan usein arvioimalla sanastoa, jolla tutkittavaa aihealuetta aineistossa tarkastellaan. Analyysi etenee vaativampaan vaiheeseen, jossa tarkastellaan kielenkäytön toimimista kielellisinä tekoina. Kuvaukset, joita analyysissa tarkastellaan, ovat selontekoja. Selonteot ovat ihmisten keino tehdä asioita toisilleen ymmärrettäväksi. Selonteot puolestaan pohjautuvat selonteon antajan maailmasta ammentamiin merkityksiin. Ja annetut selonteot puolestaan muokkaavat sitä, miten maailma jatkossa käsitetään. Kyseessä on vastavuoroinen tapa, joka kietoo maailman ja selonteot toisiinsa. (Suoninen, 2016, s. 233–234.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä oletetaan joidenkin alistussuhteiden olevan olemassa ja tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella käytäntöjä, joilla näitä suhteita ylläpidetään. Kriittisen diskurssianalyysin käsitteitä ovat muun muassa valta, valtasuhteet ja vaiennetut äänet. Kriittistä tutkimusta tekevä tutkija voi kuitenkin katsoa aineistoa

avoimesti ja antaa ennako-odotuksista poikkeavien tulosten nousta esille. (Jokinen & Juhila, 1999, s. 86–87.)

Pietikäisen ja Mäntynen (2009) mukaan diskurssianalyysissä lähdetään siitä, että sanoilla ja ilmauksilla ei ole yhtä tiettyä merkitystä, vaan merkitykset muuttuvat. Merkitykset neuvotellaan kussakin käyttötilanteessa uudelleen. Diskurssin tutkijaa kiinnostaa juuri nämä neuvottelut, niihin liittyvät ehdot, säännöt ja seuraukset. Tutkija tarkastelee miten ja millä ehdoilla tapahtumia ja todellisuuksia merkityksellistetään ja millaisia seurauksia näillä on. Kiinnostavin seikka ei ole versioiden totuudellisuus, vaan se millaiset merkitykset ovat vallalla, millaiset marginaalissa tai millaiset puuttuvat, ja miksi. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 11–13.)

Diskurssintutkimuksen yksi perusajatus on se, että kielen järjestymisen tavat ovat sosiaalisia ja kulttuurisia, joten tutkimalla kieltä saadaan tietoa myös kulttuurista, yhteiskunnasta, ajasta ja paikasta. Kielelliset merkitykset syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ovat tilannesidonnaisia. Kieli järjestelmänä asettaa rajat sille mitä voidaan sanoa, mutta kielen käyttäjällä on paljon mahdollisuuksia valita miten kussakin tilanteessa kieltä käyttää. Näitä valintoja tehdään kielenkäytön mikrotasolla, kuten kieliopin ja sanaston osalta, diskursiivisten merkitysjärjestelmien, kuten diskurssien ja narratiivien osalta sekä sosiaalisten merkitysjärjestelmien, kuten valtakysymykset ja identiteetit, osalta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 13–16.)

Valintojen runsautta rajoittaa kuitenkin käyttötilanteen ja koko yhteiskunnan arvot, normit, rutiinit ja toiset kielenkäyttäjät. Kielenkäyttäjän valintoihin kirjautuu näin ollen käyttäjän omien käsitysten lisäksi käyttötilanteen instituution ja yhteiskunnan käsityksiä puheen aiheena olevasta ilmiöstä. Kielellinen toiminta on sidoksissa aina myös tiettyyn tilanteeseen ja aikaan, joten diskurssintutkimus on myös kielenkäyttötilanteen tutkimista. Pienimmillään kielenkäyttötilanne voidaan nähdä mikrotason vuorovaikutustapahtumana ja laajimmillaan yhteiskunnallisena ja historiallisena makrotason tilanteena. Tutkija liikkuu tällä jatkumolla pitäen mielessä kielenkäytön kontekstisidonnaisuuden ja kytkeytymisen sosiaalisiin rakenteisiin ja käytänteihin. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 16–18.)

Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Jokainen teksti rakentaa aina sosiaalisia identiteettejä ja

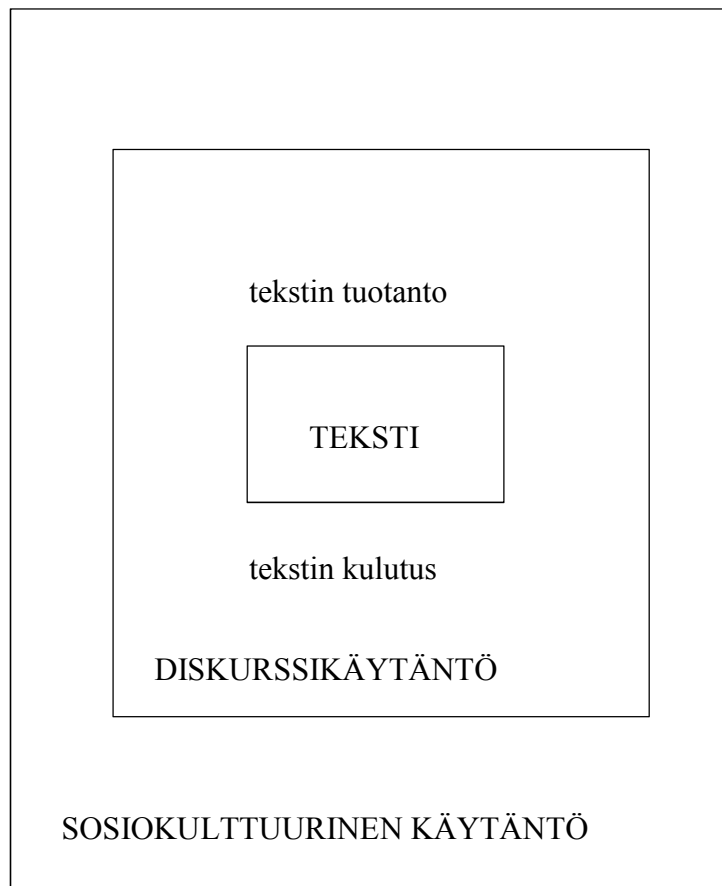
suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Sen lisäksi että kielenkäyttö uusintaa ja ylläpitää näitä, se voi myös muuttaa ja uudistaa niitä. Kunkin yhteisön tavanomaiset kielenkäyttötavat mielletään verkostoiksi kriittisessä diskurssianalyysissä. Fairclough nimittää näitä verkostoja diskurssijärjestyksiksi. (Fairclough, 1997, s. 76–77.)

Diskurssijärjestys koostuu kaikista niistä diskurssityypeistä, joita tietyn instituution tai sosiaalisen osa-alueen piirissä käytetään. Tiedotusvälineissä kulttuuriset ja sosiaaliset muutokset ilmenevät usein siten, että määritellään uudelleen diskurssijärjestysten sisäiset ja keskinäiset rajat. Nämä rajat voivat myös olla yhteiskunnallisen kiistan kohteena, kun vallassa olevat ryhmät pyrkivät ylläpitämään tiettyjä rakenteita diskurssijärjestysten sisällä ja niiden välillä. (Fairclough, 1997, s. 77.)

Kaksi diskurssityyppien kategoriaa, genret ja diskurssit, muodostavat diskurssijärjestyksen. Tässä diskurssi tarkoittaa kieltä, jonka avulla representoidaan tietty sosiaalinen konventio tietystä näkökulmasta. Genre puolestaan liittyy ja on rakentamassa jotain tiettyä käytännettä, kuten haastattelu. Kaikkien diskurssityyppien analyysiin sisältyy kaksi seikkaa, viestintätilanteet ja diskurssijärjestys.

Viestintätilannetta tutkiessa tarkastelun kohteena ovat toisaalta tilanteen normatiivisuus ja toisaalta luovuus ja uudet käyttötavat. Tarkastellaan siis sekä jatkuvuutta että muutosta. Diskurssijärjestystä tarkastellessa ollaan kiinnostuneita kokonaisrakenteesta ja sen kehityksestä. Tällöin tarkastellaan genrejen ja diskurssien keskinäisiä suhteita ja muodostelmia sekä diskurssijärjestyksen suhdetta muihin vastaaviin. Nämä tarkastelutavat eivät ole toisensa poissulkevia vaan täydentäviä. (Fairclough, 1997, s. 77–78.)

Kuviossa 2 esitetään viestintätilanteen kriittisen diskurssianalyysin viitekehys. Se erittelee viestintätilanteen sosiokulttuurisen käytännön, diskurssikäytännön ja tekstin keskinäisiä suhteita. Diskurssikäytäntö tässä yhteydessä sisältää tekstin tuottamisen ja kuluttamisen prosessit. Sosiokulttuurinen käytäntö puolestaan tarkoittaa sitä sosiaalista ja kulttuurista tilannetta jossa viestintä tapahtuu. Viitekehyksessä diskurssikäytäntö toimii välittäjänä tekstin ja sosiokulttuurisen käytännön välillä. Sosiokulttuuriset käytännöt vaikuttavat tekstien tuottamiseen ja kuluttamiseen, mikä puolestaan vaikuttaa itse tekstin ominaisuuksiin. (Fairclough, 1997, s. 78–82.)



Kuvio 2. Viestintätilanteen kriittisen diskurssianalyysin viitekehys (Fairclough, 1997, s. 82.)

Tekstianalyysissä huomio kohdistetaan sekä tekstien muotoon, että niiden merkitykseen. Näitä kahta on usein hankala erottaa toisistaan, ja voidaankin ajatella niin, että muotojen ollessa erilaiset, ovat myös merkitykset erilaiset. Kaikista teksteistä voidaan löytää yhtä aikaa kolme funktionaalista kategoriaa. Ideationaalinen funktio tarkoittaa sitä, että tekstistä voidaan nähdä, kuinka tieto- ja uskomusjärjestelmät tekstissä rakentuvat. Sosiaalisten suhteiden ja identiteettien rakentuminen sisältyvät interpersonaaliseen funktioon ja tekstuaalista funktiota voidaan tarkastella esimerkiksi kirjoittajan ja lukijan suhteen tarkastelulla. Tekstistä löytyvien ominaisuuksien lisäksi analyysissä on tärkeää huomata myös ne seikat mitkä tekstistä puuttuvat. (Fairclough, 1997, s. 79–80.)

Se, perustuuko viestintätilanne diskurssijärjestykseen luovasti vai normatiivisesti ja miten tämä vaikuttaa diskurssijärjestykseen, avaa diskurssikäytännön luonnetta. Muodoiltaan ja merkityksiltään yksiaineksinen teksti ilmentää normatiivista diskurssikäytäntöä. Luova diskurssikäytäntö puolestaan toteutuu moniaineksisessa tekstissä. Oletuksena voidaan pitää luovan diskurssikäytännön syntymistä vaihtelevien ja muutoksille alttiiden sosiokulttuuristen käytäntöjen parissa. Sosiokulttuurisen käytännön ollessa muuttumaton ja jähmeä, vallitsee konventionaalinen diskurssikäytäntö. Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät herkästi tiedotusvälineiden teksteissä. Keskeneräiset ja sekavat muutokset näkyvät tekstien moniaineksisuutena ja ristiriitaisuutena. Luovuus diskurssikäytännöissä edellyttää yleensä muutosta ja epävakautta. Yhteiskunta ja kulttuuri muuttuvat jatkuvasti. Tiedotusvälineet heijastavat näitä muutoksia ja muuttavat niitä yleisemmiksi prosesseiksi. Tiedotusvälineiden käytännöt, kuten myös niiden diskursiiviset käytännöt, ovat jatkuvassa liikkeessä. (Fairclough, 1997, s. 82–83.)

Viestintätilanteen sosiokulttuurisen käytännön analyysin voi toteuttaa erilaisilla tasoilla välittömästä tilannekontekstista aina yhteiskunnan ja kulttuurin kokonaisuuteen saakka. Kolme näkökohtaa on hyödyllistä eritellä kriittistä diskurssianalyysiä varten: taloudellinen, poliittinen ja kulttuurinen. Näistä poliittinen sisältää vallan ja ideologian kysymykset, ja kulttuurinen arvon ja identiteetin kysymykset. (Fairclough, 1997, s. 85.)

Genre on melko vakiintunut, käyttäjien tunnistama sosiaalisen ja kielellisen toiminnan yhteenliittymä. Esimerkkejä kaikille tutuista genreistä ovat saarna, vitsi ja kartta. Diskurssintutkijaa genreissä kiinnostaa se, että ne kertovat kielenkäytön näkökulmasta ihmisten systemaattisista tavoista jäsentää sosiaalista toimintaa. Genret paljastavat tutkijalle sosiaalisen toiminnan ytimiä. Sekä diskurssit että genret pyrkivät ilmaisemaan sen, miten diskursiivisessa toiminnassa on aina mukana yhtäaikaista sekä kielenkäyttöä ja että laajempi sosiaalinen konteksti. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 80–81.)

Genreissä ja diskursseissa on paitsi yhteneväisyyksiä, myös eroja. Siinä missä genret ovat sosiaalisen toiminnan rakentamisen tapoja, diskurssit ovat maailman rakentamisen ja merkityksellistämisen tapoja. Genret ovat diskursseja tilannesidonnaisempia. Diskurssit ovat kiinnittyneitä ideologioihin ja tietokäsityksiin, kun genret puolestaan

tiettyyn tilanteeseen liittyvään tyypilliseen vuorovaikutukselliseen ja diskursiiviseen toimintaan. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 81–82.)

Genreä mahdollistaa ja rajaa toiminta ja konteksti. Tämä tarkoittaa sitä, että pääkirjoituksen voi yleensä kirjoittaa vain päätoimittaja ja graffitin tekoon vaikuttavat sekä fyysinen ympäristö että laki. Genre vaikuttaa myös odotuksiin ja tulkintaan kielenkäytöstä. Tieto tietyn genren toimintatavoista vaikuttaa odotuksiin kyseisen genren tekstiä kohtaan. Kuten muullakin kielenkäytöllä, myös genreillä on norminsa. Nämä normit säätelevät sitä millainen diskursiivinen ja sosiaalinen toiminta on mahdollista ja mahdotonta tietyssä tilanteessa. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 82–83.)

4.2 Tutkijan positio

Diskurssianalyysi tutkii myös sitä, miten ihmiset kielellisessä toiminnassaan asettuvat erilaisiin positioihin tai rakentavat identiteettejä itselleen. Tutkimuksen tekemisen keskeinen toimija on tutkija. Kuten muutkin kielellisen toiminnan positiot, tutkijan positio voidaan nähdä kielellisesti luotuna kategoriana. Yhdellä tutkijallakin voi olla useita positioita. Juhila on luokitellut neljä erilaista tutkijapositiota: analyytikko, asianajaja, tulkitsija ja keskustelija. Positio tulee ymmärtää tilanteisena ja vaihtuvana. Tutkija voi vaihtaa positiotaan eri tutkimuksissa ja jopa saman tutkimuksen aikana. (Juhila, 2016, s. 413–431.)

Analyytikon positiossa tutkijan osallisuus analysoitavaan aineistoon on mahdollisimman pieni. Tutkija ei omaa etukäteistietoa joka avaisi tekstejä. Tutkija oletetaan asettuvan ikään kuin ulkopuoliseksi suhteessa tutkimuskohteeseensa. Tämä positio asettaa voimakkaan vaatimuksen kurinalaiselle analyysille ja yksityiskohtaisuudelle. (Juhila, 2016, s. 413–431.) En koe olevani analyytikon asemassa tämän tutkimuksen teossa. Käytän omaa etukäteistietoani avaamaan tekstejä.

Asianajajan positiossa tutkija pyrkii ajamaan jotakin asiaa. Tutkija näkee tutkimuksensa poliittisena tekona, joka vaatii puolen valitsemista. Asianajan positio nojaa poststrukturalistiseen tutkimusperinteeseen, joka lähtee siitä, ettei ole olemassa vallasta vapaata keskustelukenttää tai viatonta tietoa. Kielellisen vallankäytön erittely paljastaa

paitsi vakiintuneita totuuksia myös vaiettuja totuuksia ja vastustavia ajatuksia. Tutkimus nähdään aina poliittisesti sitoutuneena. Tutkijan arvot näkyvät tutkimuksessa ja ne pitäisi tuoda selkeästi esiin, näin tutkija saa välineitä argumentaatioon ja väliintuloon. (Juhila, 2016, s. 418–419.) Olen tässä tutkimuksessa ottanut asianajajan position. Haluan Ounasvaaraa kehitettävän kestäväällä tavalla.

Tulkitsijan positiossa tutkija kokee, että tutkimusaineistoja voi lukea monella eri tavalla. Tutkija on vuorovaikutuksen osapuoli, kun hän analysoi tekstejä ja luo niille diskurssianalyttisen kehyksen. Eräs tapa ymmärtää tätä vuorovaikutusta on tarkastella miten tutkijan kokemukset saavat hänet näkemään tutkimusaineistossa tiettyjä asioita. Tulkitsijan lähtökohta on vahvasti aineistolähtöinen. Tutkija käyttää erilaisia tulkintaresursseja. Diskurssianalyysi on diskurssianalyttikon ensisijainen tulkintaresurssi. Lisäksi tutkijalla on käytössään arkielämästä kumpuavat tulkintaresurssit joista hän ei pääse eroon. Lisäksi tulkintaa ohjaa tutkimuksen yleisö. (Juhila, 2016, s. 423–425.) Tutkimusotteeni on vahvasti aineistolähtöinen, joten minulla on tässä tutkimuksessa myös tulkitsijan positio.

Keskustelijan positio tarkoittaa tilannetta jossa tutkija osallistuu julkisesti keskusteluun ja osallistumisen pohjana toimivat analyysin tulokset. Osallistumisen paikat voivat olla monenlaisia mediajulkisuudesta koulutustilaisuuksiin. Osallistumisen astekin voi vaihdella näkemyksen esittämisestä alustuksen pitämiseen. Näillä areenoilla rakennetaan sosiaalista todellisuutta ja neuvotellaan hyväksyttävästä ja mahdollisesta. Tutkija on tällöin yksi neuvottelun osapuolista. (Juhila, 2016, s. 430–431.) En ole osallistunut aiheesta käytävään julkiseen keskusteluun, en siis ole keskustelijan positiossa tässä tutkimuksessa, eli en ole vaikuttanut aineiston syntyprosessiin omalla väliintulollani. Tutkimuksen tehtyäni siirryn myös keskustelijan rooliin julkaisemalla tutkimukseni, joka toivon mukaan tulee osaksi Ounasvaaran kehittämistä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua.

5. AINEISTOT JA ANALYYSI

Tutkin tässä työssä media-aineistoja. Median lähteenä on julkinen diskurssi, jota se muokkaa kotitalouksien kulutusta varten. Tämä sijoittaa tiedotusvälineet yleisten ja yksityisten diskurssijärjestysten väliin. Jotta tätä diskurssijärjestystä voidaan ymmärtää, on tarpeen tarkastella median asemaa välittäjänä sekä tiedotusvälineiden diskurssijärjestyksen suhdetta muihin diskurssijärjestyksiin. Lähteiden julkisuus ja vastaanottajien yksityisyys muodostavat jännitteen, josta median diskurssijärjestys muotoutuu. Nämä kaksi vetävät diskurssia eri suuntiin ja diskurssi muuttuu jatkuvasti uudelleenmäärittelyn ja tarkennuksien vuoksi. (Fairclough, 1997, s. 86.)

Median ja ihmisten jokapäiväisen elämän jutteludiskurssin välillä on käynnissä vuoropuhelu. Tiedotusvälineiden diskurssi tarjoaa vuorovaikutusmalleja yksityiselämään. Nämä mallit ovat alun perin muotoutuneet yksityiselämästä, mutta näin ne alkavat muokata sitä uudelleen. Tarkastellessa diskurssijärjestyksen ulkoisia suhteita, kyse on siitä millä tavoin diskurssijärjestykseen valitaan ja omaksutaan mahdollisuuksia toisista diskurssijärjestyksistä. Sisäisesti diskurssijärjestyksellä on diskursiivisten käytäntöjen paradigma. Median eri tyypeille on syntynyt erilaisia malleja, koska diskursiiviset käytännöt eriytyvät käyttötarkoituksen mukaan. Jokainen mediatuotteiden tyyppi sisältää diskursiivisia vaihtoehtoja, joten monenlaiset ehdot säätelevät käytettävän muodon valintaa. (Fairclough, 1997, s. 88–89.)

Median diskurssijärjestyksen kuvauksessa tarkastellaan sitä, mitkä ulkoiset ja sisäiset viestintätilanteet tapahtuvat sarjoissa, miten teksti muuttuu näiden sarjojen myötä ja millä tavoin sarjan alun tekstit ovat sisällytettyinä myöhempisiin. Sisäiset sarjat tarkoittavat tekstin tuottamisen olevan viestintäinstituution sisällä tapahtuva sarja viestintätilanteita. Ulkoisia sarjoja ovat sarjan alkupäässä tiedotusvälineiden ulkopuolella tapahtuvat viestintätilanteet, joita media käyttää lähteinä. Myös tilanteet joissa tiedotusvälineiden tekstit toimivat lähteinä, ovat osa ulkoista sarjaa. Diskurssijärjestyksen kuvauksessa tarkastellaan sarjan eri vaiheissa tehtyjä valintoja, liitetään yhteen sarjalliset ja valinnaiset suhteet. (Fairclough, 1997, s. 89.)

Tehtäessä tiedotusvälineiden diskurssijärjestyksen analyysiä, on kaksi hyvin olennaista seikkaa huomioitavana: diskursiivisten käytäntöjen yhtenäisyys tai vaihtelevuus ja

diskursiivisten käytäntöjen vakiintuneisuus ja muutettavuus. Nämä kaksi seikkaa kytkeytyvät usein yhteen. Konservatiivisen yhteisön diskursiiviset käytännöt ovat tyypillisesti yhtenäisiä ja vakiintuneita, kun taas vakiintumattomassa yhteisössä käytännöt ovat vaihtelevia ja helposti muuntuvia. Vakiomuotoisten formaattien taloudellisuus ja niiden helppo muokkaus yleisön odotusten mukaan aiheuttavat instituutioille painetta käytäntöjen yhtenäistämiseen. (Fairclough, 1997, s. 89–90.)

Diskurssijärjestyksen kuvailussa pyritään tavoittamaan se tasapaino, joka vallitsee erilaisten paineiden välillä. Mediatarjonnan tyyppiluokissa olevat vaihtoehdot aiheuttavat tätä tasapainon vaihtelua. Vaihtoehtojen valintaan voi vaikuttaa erikoisyleisön palvelu, poliittiset tai ideologiset kiistat, tai erot taiteellisissa arvostelmissa. Vaihtelevuus täytyy huomioida myös tekstien kulutuksessa tarkastelemalla sitä, millaisen diskurssijärjestyksen kautta yleisö omaksuu tiedotusvälineiden kirjoituksia. (Fairclough, 1997, s. 90.)

5.1 Aineistojen keruu

Tutkimuksen aineisto koostuu Lapin kansassa julkaistuista kirjoituksista vuosina 2006 ja 2014. Lapin Kansa on Rovaniemen markkina-alueella ilmestynvä Alma Median sanomalehti. Lehti ilmestyy paperisena kuutena päivänä viikossa ja näköislehtenä sunnuntaisin verkossa. Lehdellä on noin 61.000 lukijaa päivässä. (Lapin Kansa – mainosmyynti.) Aineisto etsittiin Suomen media-arkiston hakupalvelusta hakusanoilla ”Ounasvaara” ja ”matk”. Kaikki löydettyt tekstit käytiin läpi ja aineistoon valittiin vain aiheita koskevat tekstit. Aineistoon ei otettu mukaan hakusanoilla löytyneitä tekstiviestipalstan kirjoituksia eikä tapahtumailmoituksia. Vuodelta 2006 aiheita käsitteleviä tekstejä löytyi 57. Uutisia näistä oli 17, lukijamielipiteitä 15, artikkeleita 18 ja muita seitsemän. Vuodelta 2014 kirjoituksia löytyi 35. Näistä artikkeleita oli 22, uutisia 11, lukijamielipiteitä yksi ja muita yksi. Yhteenveto aineistojen tekstityypeistä löytyy kuvioista 3.

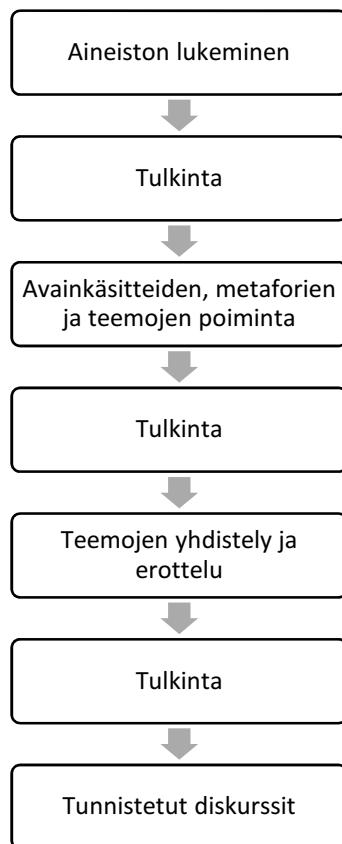
	2006	2014	Yhteensä
Uutinen	17	11	28
Lukijamielipide	15	1	16
Artikkeli	18	22	40
Muu	7	1	8
Yhteensä	57	35	92

Kuvio 3. Yhteenvedo aineiston tekstityypeistä.

Tekstit olivat arkistossa tulostettavissa tietyssä muodossa, mutta eivät muokattavissa. Arkiston teksteissä ei ollut mukana alkuperäisissä teksteissä mukana olleita kuvia, mutta kuvatekstit olivat. Tulostin tekstit siinä muodossa kuin ne arkistosta oli saatavilla. Tulosteessa näkyy päivämäärä, milloin teksti on ilmestynyt Lapin Kansassa sekä sivu jolla se on lehdessä ilmestynyt. Tekstien pituus vaihteli muutamasta lauseesta kolmeen liuskaan. Nimesin aineiston tekstin tyyppin mukaan juoksevilla numeroilla, esimerkiksi vuoden 2006 ensimmäisen lukijamielipiteen nimesin MP1/2006. Lukijamielipiteet merkitsin lyhenteellä MP, uutiset lyhenteellä U, artikkelit A, muut M.

5.2 Aineistojen analyysi

Aineiston keräämisen ja nimeämisen jälkeen analyysi koostui useammasta vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa luin jokaisen tekstin läpi ja tein niistä muistiinpanoja. Analyysissäni olen keskittynyt niihin tapoihin, joilla keskustelijat nimeävät ja rakentavat ilmiötä. Olen arvioinut millaisella sanastolla matkailun kehittämistä ja kaavamuutosta aineistossa arvioidaan. Tämän jälkeen olen poiminut aineistosta avainkäsitteitä ja teemoja vuorovaikutuskontekstissaan (Ks. Suoninen, 2016). Yhdistelin ja erottelin teemoja. Tarkastelin, miten asioista puhutaan ja millaisia vertauskuvia käytetään. Analyysini vaiheita olen kuvannut tarkemmin kuviossa neljä.



Kuvio 4. Analyysiprosessi.

5.3 Analyysin tuottama yleiskuva

Analyysiprosessin aikana olen erotellut aineistosta kolme päädiskurssia: päätöksenteko, luonto ja talous. Näille nimesin seuraavat aladiskurssit: vaikutusmahdollisuudet, paikka sekä vetovoimaisuus & kilpailukyky. Kuviossa viisi esitellään diskurssien suhteet, ja millaisia merkityksiä ne saavat aineistossa.

Diskurssi	Mistä rakentuu
PÄÄTÖKSENTEKO	Demokratia; päättäjäys; laillisuus; avoimuus
Vaikutusmahdollisuudet	Päättäjäys; osallistuminen; kansalaisvaikuttaminen
LUONTO	Matkailuvaltti; terveysvaikutukset; koskemattomuus; virkistyskäyttö
Luonto paikkana	historia; hiljaisuus; tunneside
TALOUS	Työllisyys, verotulot, Lapin asuttuna pitäminen, matkailutulot
Vetovoimaisuus & kilpailukyky	Jälkeen jääminen kehityksessä; syrjäytyminen; majoituskapasiteetti, matkailuprofiili

Kuvio 5. Yhteenveto Ounasvaaran matkailullisen kehittämisen diskursseista.

Seuraavissa luvuissa tarkastelen lähemmin rakentuneita merkityksiä niin että kunkin luvun ensimmäisessä alaluvussa tarkastellaan päädiskurssia ja toisessa alaluvussa pureudutaan aladiskurssiin. Luvussa kuusi tarkastelen ensin päätöksenteko- ja vaikutusmahdollisuudet-diskursseja, luvussa seitsemän luonto- ja paikkadiskursseja ja luvussa kahdeksan talous- ja vetovoimaisuus & kilpailukyky -diskursseja.

6. PÄÄTÖKSENTEKO JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

Aineistossa esiintyi kysymyksiä siitä, keillä on päätösvalta, vaikutusmahdollisuudet ja riittävää tietoa päätöksen tekemiseksi. Nimesin tämän puheen päätöksentekodiskurssiksi. Rovaniemen asukkaiden vaikutusmahdollisuudet korostuivat aineistossa, ja käsittelen vaikutusmahdollisuuksia päätöksenteon aladiskurssina.

6.1 Avoin ja demokraattinen päätöksenteko?

Kummankin aineiston selonteosta nousi esiin päätöksenteon demokraattisuus ja kysymys siitä, kuka päättää ja saa päättää. Päätöksentekoprosessia kuvailtiin sanoilla *tarkoituksenhakuinen, rajanveto, hämmennys, kompromissi, demokratia, enemmistö, lainvoimaisuus, avoimuus ja salailu.*

Hän vertasi yleiskaavaa sokkotreffeihin siinä mielessä, ettei siinä ole tarkasti määritelty, miten uusi mökkialue pitäisi rakentaa. –Se vaikuttaa tarkoitushakuiselta (...) (U9/2014)

Edustuksellinen demokratia toimi. Enemmistö hyväksyi kaavan. (A20/2014)

Sen sijaan, että suunnitelmat olisi läpinäkyvästi tuotu julkiseen tarkasteluun, ne on valmisteltu virkamiesvoimin salassa ilman julkisuuden antamaa palautetta. (A13/2006)

Päätöksenteossa toimijoina saivat roolin virkamiehet, poliittiset päättäjät, paikalliset ja *junantuomat*. Paikallisten ja junantuomien näkemykset vaaran kehittämisestä nähtiin poikkeavan toisistaan merkittävästi. Vuoden 2006 aineistossa virkamiesten todettiin vaihtuneen vastikään ja uusien virkamiesten tulleen Rovaniemen ulkopuolelta. Heidän ei koettu ymmärtävän kaupungin henkeä ja arvoja. *He ovat tulleet ”pelastamaan pakanamaan lapsia” sivistyksen ja kehityksen piiriin ja ylenkatsovat rovaniemeläisten mielipiteitä ja historiaa. (A14/2006).*

Vuonna 2006 tekninen lautakunta antoi kielteisen lausunnon kaavamuutoksesta. Asia kuitenkin vietiin kaupunginvaltuuston päätettäväksi. Tämä nähtiin aineistossa hyvänä asiana: *Matkailuyritystoiminnan laajeneminen Ounasvaaralla (...) ovat kaupunginvaltuuston ratkaisuvallassa. Niin pitää ollakin. (A15/2006)*

Kaupunginvaltuusto jätti esityksen pöydälle vuonna 2006. *Rovaniemen pyhän vuoren suojeleminen matkailurakentamiselta* oli yhden kirjoittajan mukaan *demokraattisesti valittujen päättäjien päätös* (M4/2006).

Koko valmisteluprosessi vuonna 2006 koettiin salakähmäiseksi. Valmistelijoiden vastuuta perättiin, koska nämä eivät olleet puhuneet valtuutetuille *halaistua sanaa* (MP2/2006) valtuustovaiheessa. Hankkeen valmistelu nähtiin epädemokraattisena ja salaisena tai vaihtoehtoisesti niin, että kaupungin luottamushenkilöt eivät ole tehtäviensä tasalla. Teknistä lautakuntaa kuvaillaan hämmentyneeksi ja valtuustoa päätöksissään arvaamattomaksi.

() ... kaupungin virkamiehillä on jo perinteellinen tapa valmistella heinähellehankkeita, jotka sitten tuodaan salamavauhtia päättäjien eteen välittömästi ratkaistavaksi ilman, että tarpeellista harkinta-aikaa jää. (A2/2006)

Vuonna 2006 aineistossa ihmeteltiin kaavamuutoksen eteenpäin viemistä ohi vasta hyväksytyyn Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelman. Päättäjien toiminta näytti siltä, kuin kehittämissuunnitelma olisi tyystin unohdettu kaavamuutosesityksen tultua käsittelyyn. Aineistossa tämän salailuksi koetun menettelytavan myötä pelättiin, että asenne kaikkia Ounasvaaraa koskevia hankkeita kohtaan muuttuu kriittisemmäksi. Mökkikylähankkeen koettiin olevan radikaali lisäys siihen, mitä hieman aiemmin hyväksytyssä Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelmassa määriteltiin.

Mökkikylähankkeen hakemuksen jättöajankohtaa ihmeteltiin. Hakemus jätettiin juuri Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelman valmistuttua, ja asiaa vietiin eteenpäin luottamushenkilöiden ollessa lomalla. Lisäksi hankkeen koettiin etenevän niin nopeasti, ettei harkinta-aikaa jää riittävästi päätöksiä tekeville henkilöille.

Vuoden 2014 aineistossa ei aiheena enää ollut virkamiesten vaihtuminen tai se, etteivät he olleet rovaniemeläisiä. Päätöksentekoprosessia ja sen avoimuutta edelleen kritisoitiin:

Myös Ounasvaaran yleiskaavan liiallinen yleispiirteisyys on herättänyt hämmennystä. (...) Muutoinkin kaavaesityksestä on tullut tunne, että valtuutetuille ja kaupunkilaisille ei haluta antaa kaikkia päätöksentekoon vaikuttaneita tosiasioita matkailurakentamisen ja sen volyyymistä selvästi esille. Tiettyjä kabineteissa ennalta sovittuja ratkaisuja ajetaan vaihe vaiheelta läpi kuin käärmettä pyssyy. (A21/2014)

Aineistossa kyseenalaistettiin se, kuka päätöksiä tekee ja ovatko päätökset demokraattisia. Virkamiesten nähtiin olevan todellisia päättäjiä, jotka ajavat haluamiaan ratkaisuja vääjäämättä eteenpäin jopa piittaamatta oikeista menettelytavoista.

Koko mökkikylä- ja kaavamuutoshanke on alusta asti tullut yllätyksenä monille, myös Rovaniemen valtuutetuille. Ilmeisesti Rovaniemen virkamiehillä on tapana hallita kuntalaisten valitsemien poliittisten päättäjien ohitse? (A9/2006)

On se kummallista, kun kansanvallan mukaan kaupungin toimintoja pitäisi ohjailta sen asukkaiden edustajiensa välityksellä, niin nämä sitten valitsevatkin itselleen johtajat, joiden talutuksessa ovat. (MP6/2006)

Kaupungin johdon nähtiin *huseeraavan mielensä mukaan* (A7/2006). Aineistossa koettiin, että päätöksenteon valtaa pitäisi muuttaa niin, etteivät samat ihmiset voi päättää sekä luvista, rahoituksista että maankäytöstä. Aineistossa myös todettiin, että osa poliitikoista on ryhtynyt syyttelemään virkamiehiä näiden tekemästä työstä. Tekstissä perättiin poliitikkojen vastuunkantoa päätöksistään, niin ettei perusteluja vaadittaessa poliitikko peräänny virkamiehen selän taakse.

Päätöksenteon demokraattisuutta epäiltiin, tästä esimerkkinä sanavalinnat, kuten *Mikäli vaaraa on kaavoitettu demokraattisin toimin, niin silloinhan enää ei ole paljoakaan tehtävissä.* (A7/2006) Yleisen keskustelun koettiin yhdessä tekstissä olleen enemmän Ounasvaaran luonnontilaisena säilyttämisen puolesta mutta *miten käy demokratian, kun isot pojat käyvät karkeloihin?* (A9/2006)

Kun kaavamuutos hyväksyttiin vuonna 2014, vedottiin jälleen demokratiaan:

Kaupungin on ollut pakko määritellä demokraattisin perustein alueet, mihin matkailupalveluja voidaan kaavoittaa. Ounasvaara on tullut määritellyksi tällaiseksi. (A19/2014)

Aineistossa nähtiin, että lehtien palstoilla eniten ääneen pääsevät valittajat, ja suuri enemmistö puolestaan on tyytyväisiä valitsemiensa päättäjien tekemiin ratkaisuihin.

On muistettava, että kaupungissa on 60 000 asukasta ja ydinalueellakin 30 000-40 000, jotka ovat hiljaa ja luottavat valitsemiensa luottamushenkilöiden harkintakykyyn ja päätösten oikeudenmukaisuuteen. Eikö se ole sitä demokratiaa? (A12/2014)

Aineistossa perätään avointa ja julkista keskustelua aiheesta. *Vähintä mitä voidaan odottaa, on reilu ja avoin keskustelu aiheesta, josta jokaisella ajattelevalla ihmisellä on mielipide.* (A5/2006)

() ... on keskusteltava, onko Ounasvaara mökkikylälle ainoa oikea paikka Rovaniemellä. Ylipäätään on keskusteltava! (MP7/2006)

Myös liiallisen keskustelun vastustajia löytyy aineistoista. *Jos tuhlaamme aikaa turhaan poliittiseen debattiin, ei meidän pidä sitten huutaa, ettei täällä mikään kehitykään.* (M1/2006)

Aineistossa nähtiin myös, ettei rakentamaan voida vielä ryhtyä: *Demokratiaan kuuluu valitusoikeus.* (A18/2014) Valittajien toivottiin joutuvan maksumiehiksi hylättyjen valitusten kohdalla. Rakennustöiden lykkäntyminen tulee yhden kirjoittajan mukaan yhteiskunnalle kalliiksi.

Yhteenvedon tuloksena tulkiten, että päätöksentekoa pidetään demokraattisena mutta kaavamuutos- ja päätöksentekoprosessin kulkua ihmetellään. Myös sitä pohditaan, kenellä valta lopulta on. Vuoden 2006 aineistossa korostui keskustelu päätöksenteon avoimuudesta ja demokraattisuudesta. Vuoden 2014 aineistossa korostui demokratia.

6.2 Rovaniemeläisten vaikutusmahdollisuudet

Vaikutusmahdollisuudet-diskurssi rakentui aineistossa kaupunkilaisten huomioonottamisena päätöksenteossa ja kansalaisliikkeinä. Ennen päätöksentekoa muistutettiin, että päättäjien olisi *pidettävä päät kylminä* (A9/2014). Olisi kuunneltava ja otettava huomioon rovaniemeläisten perustellut mielipiteet ja ajatella Rovaniemen kokonaisuutta eikä vain bisnesväen tapaan ajatella Ounasvaaraa euroja tuottavana raaka-aineena.

On kuunneltava ja huomioitava rovaniemeläisten perustellut mielipiteet ja esitykset, eikä vain rakennuttajien, sijoittajien, kiinteistövälittäjien ja heidän lähi- ja taustavoimia. Bisnesväki näkee lyhytnäköisesti maa-alan vain omille yrityksilleen ja lähipiirilleen euroja tuottavana raaka-aineena. Silloin ei ajatella Rovaniemen kokonaisuutta, eikä tulevaisuuteen kantavalla tavalla rovaniemeläisten kokonaisuutta. (A9/2014)

Aineistosta kävi ilmi, että kaikki eivät kokeneet kaupunkilaisia kuulleen tässä asiassa. Yleisen mielipiteen koettiin olevan kaavamutosta vastaan, päättäjien toiminta nähtiin päinvastaisena.

Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti myös kaavan ja kaavaprosessin sosiaaliset vaikutukset olisi syytä tiedostaa. Onko kaavan laadinta antanut kaupunkilaisille tunteen siitä, että heidän mielipiteitään kuunnellaan ja arvostetaan? Vastaus lienee selvä. Vaikuttaakin siltä, että 19 lepakon elinympäristövaatimukset ja yhden Muonion matkailukeisarin intressit huomioidaan kaavan laadinnassa paremmin kuin tuhansien rovaniemeläisten toiveet Ounasvaaran kehittämiseksi. (A21/2014)

Vuonna 2006 maalaiskunta oli vastikään yhdistynyt Rovaniemen kaupunkiin, ja aineistossa epäiltiin, että jos kaupungin päätöksenteko jatkaa samalla mallilla kuin maalaiskunnan aikaan, niin kansalaisten vaikutusmahdollisuudet ovat heikot. Päätöksenteon käytännön koettiin olevan menossa päinvastaiseen suuntaan kuin mitä oli yhdistymisessä asetettu tavoitteeksi.

Kun Rovaniemet yhdistyivät, oli tarkoituksena saada aikaan aiempaa avoimempi ja suorempi yhteys päätännän ja asukkaiden välille. (...) Käytäntö näyttää käynnissä olevan keskustelun perusteella olevan menossa eri suuntaan kuin on tarkoitettu. (A6/2006)

Toisaalta ilmaistiin myös niin, että riittävää vaikuttamista on se, että kansalaiset ovat saaneet äänestää edustajansa hallintoelimiin.

Jarno Valkosen (2003) tutkimuksessa Lapin luonnonkäytöstä rakentuu 1980-luvulta alkaen sellainen kuva, että suunnittelijoiden ja kansalaisten tarpeet poikkeavat toisistaan. Kansalaisilla ei ole riittävästi mahdollisuuksia osallistua luonnonkäytön suunnitteluun. Suunnittelukäytännöt eivät ole riittävän avoimia. (Valkonen, 2003, s. 119.)

Valkonen havaitsi tutkimuksessaan Lapin luonnonkäytöstä, että hyvällä luonnonkäytön hallinnalla tulisi olla tietyt ominaisuudet. Näitä ominaisuuksia ovat lainmukaisuus, päätösten ennakoitavuus, asianosaisten mahdollisuus osallistua suunnitteluun sekä suunnittelun ja päätöksenteon avoimuus. Ristiriitoja voi aiheutua jo pelkästä väärinkäyttöpäilystä. (Valkonen, 2003, s. 118.)

Tärkeänä pidettiin vaikuttamisen muotoja, kuten kansalaisliikkeitä.

Mielestäni nyt alkaa olla aika perustaa poliittisesti ja muutenkin riippumaton kansalaisten oma Pro Ounasvaara -liike, joka keskittyy Ounasvaaran järkevään kehittämiseen ja torjuu kaikki rahakeisarien tuhorakentamisaikeet. (A2/2006)

Kansalaisliikkeiden tehtävänä pidettiin päätöksenteon silmällä pitämistä ja siihen vaikuttamaan pyrkimistä. Tärkeänä pidettiin sitä, ettei näiden liikkeiden ääntä pyritä vaientamaan tai niiden tiedonsaantia estämään.

Aineistossa kehoitettiin kaikkia Ounasvaaraa käyttäneitä ottamaan kantaa Ounasvaaran kaavamuutosta vastaan. Kansalaisten äänekkyyys ja viestin vieminen päättäjille koettiin olevan keino vaikuttaa päätöksentekoon.

Yhteenvetona tulkitseen, että kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien olemassaoloa pidetään aineistossa tärkeänä. Paikallisia asukkaita kehoitettiin yrittämään vaikuttaa päätöksentekoon, vaikka vaikutusmahdollisuudet nähtiin paikoin heikkoina. Molempien vuosien aineistossa perättiin julkista keskustelua ja paikallisten mielipiteiden kuulemista ja huomioonottamista.

7. LUONTO JA PAIKKA

Luontodiskurssi aineistossani sai merkityksensä ilmaisuihin *matkailuvaltti*, *terveysvaikutukset*, *koskemattomuus*. Luontoon liittyvänä mutta selkeästi erillisenä aineistossa korostui puhe Ounasvaaran luonnosta paikkana. Paikkadiskurssi rakentui aineistossa ilmaisuihin, jotka liittyivät historiaan, tunnesiteisiin ja paikan aineettomiin ominaisuuksiin kuten levollisuuteen.

7.1 Ounasvaaran luonto – virkistyskeidas ja matkailuvaltti

Ounasvaaran luonto oli vahvasti esillä aineistossa. Luontodiskurssi rakentui ilmaisuihin matkailuvaltista, virkistyskäytöstä, terveysvaikutuksista ja suojeltavasta luonnosta. Luontoa kuvailtiin sanoilla: *aito*, *rikas*, *herkkä ja koskematon*. Aineistossa käytettiin ilmaisuja kuten *kohtalokas*, *häikäilemätön*, *loppu*, *tuho* ja *uhanalainen* kun argumentoitiin kaavamuutosta vastaan.

Aineistossa kuvailtiin Ounasvaaran merkitystä ulkoilukohteena sekä paikallisille että matkailijoille. Alue nähtiin ainutlaatuisena luonnonrauhan tyysijana. Rakentamaton luonto nähtiin matkailuvaltina. Luonnontilaisena säilytetty vaara nähtiin asiana, jonka vuoksi matkailijat Rovaniemelle tulevat. Aineistossa nostettiin esiin rakentamattoman luonnon hyödyntäminen hiljaisuusmatkailukohteena. *Jos Rovaniemi menettää Ounasvaaran maineen virkistysalueena, se saattaa vaikuttaa matkailuun koko alueella.* (A22/2014)

Koskematon luonto vetää matkailijoita, matkailijamäärät ja matkailuun liittyvä rakentaminen lisääntyvät. Luonnon ja maisemien vetovoimaisuuden säilyttämiseksi on ensiarvoisen tärkeää soveltaa matkailualueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja kehittämiseen kestävän matkailun periaatteita. Ympäristötietoisuuden merkitystä matkailulle ei kuitenkaan vielä ymmärretä. Lapissa matkailun kehittämistä koskevat keskustelut keskittyvät matkailun kasvun määrällisiin tavoitteisiin. Keskustelusta puuttuvat määrittelyt kestävästä matkailutuotteista tai toivotuista matkailijaryhmistä. Paikallisyhteisöön ja luonnonympäristöön matkailun kasvulla on kuitenkin vaikutuksensa. Ympäristömyönteisen toiminnan ollessa luonteva osa matkailupalveluja

matkailijat ovat usein siihen valmiita. (Tyrväinen, Tolvanen & Tuulentie, 2013, s. 155–156.)

Rovaniemen imagon nähtiin nojaavan luonnonläheisyyteen ja Ounasvaaran luonnonmukaisuuteen, ja siksi koettiin ristiriitaiseksi, että rakentamattomat alueet vaaralla jatkuvasti pienenisivät. *Varmaa on silti se, että Ounasvaaran lisärakentamisella ei paranneta luonnon omaa arkkitehtuuria* (A15/2014).

Lisärakentamisen koettiin muuttavan peruuttamattomasti luontoa Ounasvaaralla. *Kerran tuhottua Ounasvaaraa ei saada takaisin.* (A9/2006)

Kirjoittajien mukaan Rovaniemeä tulisi kehittää luontoa kunnioittaen ja muistaen että kaupungissa on paljon muutakin kuin matkailu. *() ...pilata lopullisesti kaupunkilaisten ja matkailijoiden mahdollisuus helposti lähestyttäviin luontoelämyksiin.* (MP5/2006)

Kaavamuutoksen puolustajat vetosivat siihen, että vaaralla riittää yhä ulkoilumaastoja ja kaavamuutos ei sulje yhtään nykyisistä virkistysreiteistä. *Liikkumisen vapaus säilyy ennallaan.* (U9/2014)

Aineistossa myös vedottiin luonnon merkitykseen masennuksen hoidossa ja muuten terveyden ylläpidossa. Rovaniemellä on asuinalueita joissa luonto ei ole lähellä ja siksi Ounasvaaran rakentamattomuus koetaan tärkeäksi. Ounasvaaran tulevaisuutena aineistossa nähtiin esimerkiksi kansallisena kaupunkipuistona oleminen.

Kaavamuutoksen hyväksymisen pelättiin vaikuttavan niin, että jatkossa vaaralle myönnetään yhä enemmän rakennusoikeutta.

Ehkä kaikkein pahin uhka Ounasvaaralle on se, että kaupunkilaisten kannalta sen keskeisimpään osaan ujuttautumaan päästetty matkailurakentaminen alkaa kasvaa kuin pahanlaatuinen kasvain. Tässä on käymässä juuri niin kuin pelättiin, vaaraa nakerretaan pala palalta. (U9/2014)

Aineistossa vedottiin myös siihen, että matkailupalveluille varatun alueen pinta-ala on kaksi prosenttia koko virkistysalueen koosta. Kaavamuutos nähtiin myös keinona suojella Ounasvaaraa, koska se rajaa rakentamisen selkeälle alueelle. *Yleiskaava suojelee monelta osin maisemallisesti tärkeitä alueita ja kohteita.* (U9/2014)

Objektiivinen luonto määritellään suunnittelussa ja päätöksenteossa maana ja kasvi- ja eläinlajeina sekä metreinä ja neliöinä. Maanarvo vaikuttaa suurimmin luonnon arvon

määrittämiseen. Ekologia ja objektiivinen luonto nähdään rakentamisessa usein ylimääräisinä kustannuksina, kun investoinnit ja rakentaminen ovat puolestaan itsestään selviä edellytyksiä kaupungin kehitykselle. (Vilkuna, 1997, s. 172.)

Matkailun kehittämisen kannalta kaavamuutoksen puolustajat kertoivat ymmärtävänsä luonnon arvon, mutta ymmärtävänsä myös sen, että Ounasvaaraa on kehitettävä, jotta Rovaniemi voi kehittyä matkailukaupunkina. Erämaita kaipaavat ohjattiin Rovaniemen lähiympäristön koskemattomiin maisemiin ja vaaroihin. *Ounasvaara on timantti, joka kaipaa hiomista* (E2/2006). Rakentamisen puolesta vedottiin siihen, että jos alue olisi oikeasti arvokas, niin se olisi merkitty Naturaan. Mökit nähtiin voitavan rakentaa luonnon ehdoilla, niin että loma-asunnot istuvat luontoon ja jopa kaunistavat sitä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että Ounasvaaran luonto nähtiin matkailuvalttina. Kaavamuutoksen puolustajat näkivät, että Ounasvaaran luonto hyödynnetään parhaiten lisärakentamisella. Vastustajat puolestaan näkivät, että Ounasvaara rakentamattomana hyödyttää parhaiten kaikkia. Vuoden 2014 aineistossa luontodiskurssi oli diskursseista vahvin.

7.2 Rovaniemen sydän

Puhe Ounasvaaran luonnosta paikkana sivuaa luontodiskurssia, mutta keskittyy enemmän siihen miltä Ounasvaara paikkana tuntuu ja millaisia merkityksiä se paikkana sisältää.

Yli tuhat nimeä sisältävä adressi jätettiin kaupungin johdolle muistuttamaan alueen säilyttämisen tärkeydestä. Tämä kertoo paljon niistä tunteista, jotka monilla kaupunkilaisilla Ounasvaaraa kohtaan on. (A8/2006)

Aineistosta kävi ilmi, että Ounasvaara on merkityksellinen paikka. Ounasvaaraa paikkana kuvailtiin sanoilla *henkireikä, tärkeä, ainutlaatuinen, Rovaniemen sydän, tuttu, turvallinen*. Paikalliset kokivat Ounasvaaran kaupungin sydämenä, joka on suonut mahdollisuuden rauhoittumiseen jo vuosikausia. *Rovaniemen sydäntä ei saa tuhota.* (A16/2014)

Aineistossa kuvailtiin Ounasvaaraa taianomaisena paikkana, jossa saattaa olla jopa jotain yliluonnollista. Ennen kaikkea Ounasvaara koettiin tärkeänä: *Ounasvaara on rovaniemeläisille tärkeä. Ja ainutlaatuinen.* (A14/2014)

Ounasvaaran säilyttämisen puolesta nykyisessä tilassaan argumentoitiin sillä, että se on jo vuosia ollut samanlainen. Nykyiset aikuiset ovat siellä lapsena käyneet ja nauttineet siitä, ja vievät nykyään lapsiaan ja lapsenlapsiaan nauttimaan Ounasvaarasta. *Se on vanha, rauhallinen, tuttu ja turvallinen paikka.* (A13/2014) Ounasvaaran turvallisuuden puolesta argumentoitiin myös niin, että sinne uskaltaa mennä jopa vähemmällä eräkokemuksella ja lievillä liikuntarajoitteilla nauttimaan lähes erämaan kaltaisesta ympäristöstä.

Aineistossa viitattiin siihen, että vuonna 2006 suurin osa kaupungin päättäjistä oli muualta tulleita, *junantuomia*. Ei-paikallisina he eivät ymmärrä paikallista identiteettiä eivätkä Ounasvaaran arvoa ja merkitystä, vaan haluavat kaataa koko *rääseikön*. Pohjoissuomalaisten suhtautumista luonnonsuojeluun tutkineen Jouni Ponnikasin mukaan usein vedotaan paikallisiin asukkaisiin, meihin, joiden oikeuksia he, eli ulkopuoliset uhkaavat. Jako meihin ja heihin sisältää ajatuksen siitä, että puhuja olettaa muilla alueen asukkailla olevan samansuuntaiset tavoitteet kuin puhujalla. (Ponnikas, 1999, s. 35.)

Paikalliset kokivat Ounasvaaran merkityksellisenä paikkana. Lisärakentamista vastaan argumentoitiin sillä, että Ounasvaaran hiljainen rauha on iäksi mennyt, jos lisärakentaminen sallitaan. Vilkunan (1997) mukaan osa ihmisten paikkasuhdetta on kokemuksellinen luonto. Kokemuksellinen luonto liittyy itsensä paikantamiseen ja paikan elämiseen. Kokemukselliseen luontoon kiinnittyy jokin todellinen luontoalue tai maisema. Ihmiset konkretisoivat luontoa toiminnassa, retkeilynä, aistielämyksinä, ulkoiluna ja kehollisena kokemisena. (Vilkuna, 1997, s. 174.)

Paikkaa eletään konkreettisesti ja uusinnetaan käytännöissä, diskursseissa ja sosiaalisissa suhteissa. Elämäkokemukset, aika ja paikka vaikuttavat merkityksenantojen syntyyn. On perusteltua ajatella asukkaiden paikkasuhdetta eletyn paikan näkökulmasta ja suunnittelun suhdetta puolestaan institutionaalisesta perspektiivistä. Toimijoilla on kuitenkin useita rooleja, esimerkiksi suunnittelijat ovat usein myös asukkaita. (Vilkuna, 1997, s. 168.) Nykyisen kaltaisena säilyttämisen

koettiin turvaavan se rauha mitä Ounasvaara henkii. *Ounasvaaran arvona on myös sen hiljainen rauha, jota se luo ympärilleen.* (MP15/2006)

Paikkadiskurssi esiintyi sekä vuoden 2006 että vuoden 2014 aineistossa. Ounasvaara on merkityksellinen paikka entisille ja nykyisille rovaniemeläisille. Ainutlaatuinen ja taianomainen Ounasvaara tulisi säilyttää nykyisen kaltaisena ja pidättäytyä lakialueen lisärakentamiselta.

8. TALOUS JA KILPAILUKYKY & VETOVOIMAISUUS

Ounasvaaran matkailun kehittäminen rakentui aineistossa työllisyysvaikutuksina, verotuloina, matkailutuloina ja Lapin asuttuna pitämisenä. Talousdiskurssiin sisällä korostui puhe Rovaniemen kilpailukyvyistä ja vetovoimaisuudesta. Nimesin tämän kilpailukyky & vetoimaisuus –diskurssiksi, joka rakentui aineistossa puheena jälkeenjäämisestä suhteessa muihin Lapin matkailukeskuksiin, majoituskapasiteetin yksipuolisuudesta ja kysymyksinä Rovaniemen matkailuimagosta.

8.1 Kaivatut työpaikat ja matkailutulot

Matkailu hyödyttää taloutta monilla tavoin. Matkailu muun muassa tuottaa tuloja, luo työpaikkoja ja lisää yrittäjyyttä. Euroopassa matkailun taloudellisista vaikutuksista puhuttaessa usein korostetaan työpaikkojen luomista ja alueellista kehittämistä. Kirjallisuudessa käsitellään huomattavasti vähemmän niitä taloudellisia haittoja, joita matkailulla on. Tällaisia haittoja ovat esimerkiksi liiallinen riippuvuus matkailualasta, investointien huonot tuotot, kausiluonteisuus ja maa-alueiden hinnannousu. (Wall & Mathieson, 2006, s.89.) Aineistossa taloudesta puhuttiin vedoten työllisyyteen, kiinteistöverotuloihin, Lapin asuttuna pitämiseen ja matkailutuloihin.

Matkailun merkitystä alueelle perustellaan usein taloudellisilla vaikutuksilla. Matkailu tuo tuloja ja luo työpaikkoja. Matkailulla, kuten muillakin ihmisten toiminnoilla, on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. (Satokangas & Vehkaperä, 2013, 73.)

Aineistossa todettiin matkailun olevan tämän päivän teollisuutta Rovaniemellä, ja siksi sen eteen täytyy uhrata asioita. Useassa tekstissä vedottiin kaavamuutoksen hyväksymisen tuomiin työllisyysvaikutuksiin. *Mökkien rakentaminen toisi Rovaniemelle 300 miestyövuotta.* (U14/2006) Aineistossa oli erilaisia laskelmia ja lukuja henkilötyövuosista ja työllisyysvaikutuksista, mikäli mökit Ounasvaaralle rakennettaisiin.

Ounasvaaran majoituskapasiteetin lisäys on myös elinkeinopolitiikkaan liittyvä kaava-asia. Työllisyyttä parantavat yritysinvestoinnit ovat Rovaniemelle välttämättömiä. (A15/2006)

Työllisyysvaikutusten toteutumiseen esitettyjen laskemien suuruisena eivät kaikki kuitenkaan uskoneet, vaan puhetta pidettiin enemmän vakuuttelukeinona rakentamisen puolesta.

Kokonaiskuva tulisi kuitenkin säilyttää ja muistaa, että työllistämispuheet ovat 90 prosenttisesti toiveajattelua eivätkä toteudu koskaan kaavaillun mukaisina.
(MP15/2006)

Kaavamuutosta vastaan myös argumentoitiin työllisyyskysymyksillä. Kaavamuutos nähtiin lyhytnäköisenä toimintana, jolla yritetään ratkaista väärää ongelmaa.

Matkailu on merkittävimpiä elinkeinoja Rovaniemellä ja koko Lapissa. Sen kehittämisessä olisi hyvä pitää tavoitteet ja päämäärät kaukana: matkailun olisi hyvä työllistää vielä sadankin vuoden päästä. Tästä näkökulmasta kaavamuutos on erityisen huono. Se ei palvele kuin muutamaa yrittäjää, joilla on suora kontakti uusiin mökkeihin. Majoituskapasiteetti ei ole matkailun suurin ongelma, ja vaikka olisikin, on sille tilaa esimerkiksi napapiirillä. (A22/2014)

Matkailutoiminnan ja rakentamisen tuomia rahoja ja veroeuroja käytettiin perusteluna rakentamiselle.

Ja ne rovaniemeläiset, jotka sauvakävelevät Ounasvaaran maisemissaan voivat ihastella Karinarakan ohella myös uutta Ounasvaara, jossa nähdään uusia ihmisiä, jotka tuovat meille kaikille paitsi iloa siitä, että he viihtyvät meillä myös sitä, että nämä turistit tuovat tälle alueelle kipeästi kaivattua rahaa, jolla me voimme investoida taas uusia ja uusia hankkeita. (MP13/2006)

Matkailijoiden käyttämät rahat näkyvät suoraan hotelleissa, ravintoloissa ja palvelujen tarjoajilla. Epäsuorasti matkailijoiden tuomat hyödyt näkyvät esimerkiksi infrastruktuurin ja palveluiden paranemisessa. Matkailu voi kiihdyttää yrittäjyyttä alueella. (Wall & Mathieson, 2006, s.74.)

Yksi kirjoittaja tosin pohti, jäävätkö veroeurot Rovaniemelle, jos kaavamuutoksesta eniten hyötyvä yrittäjä ei ole paikallinen.

Ounasvaaran alueen matkailutuloksi on vuonna 2004 arvioitu 22 miljoonaa euroa. Kaikki nämä ovat jääneet Rovaniemen/rovaniemeläisten hyväksi. Mutta miten onkaan Sky Hotelin kohdalla, kun omistaja on kaupungin ulkopuolelta. (A3/2006)

Matkailun taloudellisia vaikutuksia tulisi tarkastella suhteessa matkailun kaikkiin vaikutuksiin. Jos katsotaan pelkkiä lukuja, voidaan helposti ajatella, että määrien tulisi koko ajan olla suurempia. Matkailun ja talouden on tarkoitus tuottaa hyvinvointia ja

palveluja ihmisille, sekä paikallisille että matkailijoille. Alueen näkökulmasta matkailun kasvattaminen ei välttämättä ole paras vaihtoehto. (Satokangas & Vehkaperä, 2013, s. 77.)

Kaupunkiin saadaan pitkällä tähtäimellä enemmän turisteja, työpaikkoja ja hyvinvointia sillä, että parhaat paikat säästetään. (U5/2006)

Aineistossa vedottiin siihen, että matkailuun, tämän ajan teollisuuteen, täytyy panostaa, jotta *Lappi pysyy asuttuna*. Valkonen (2003) väitöskirjassaan tulkitsee, miten Lapin luonto konstruoidaan työn ja toimeentulon perustana sekä tulevaisuuden symbolina. Lappilaisten uskoa tulevaisuuteen palvelee tieto siitä, että luontoa on mahdollista hyödyntää työn ja toimeentulon nimissä. Työn puute aiheuttaa epävarmuutta tulevaisuuden ja Lapissa asumisen suhteen. Luonnossa ja sen hyödyntämisessä tiivistyvät odotukset työstä, toimeentulosta ja Lapin asuttuna pitämisestä. (Valkonen, 2003, s. 54.)

Matkailu- ja verotulojen sekä työpaikkojen takia matkailun tukemista pidetään tärkeänä. Ounasvaaran lakialueen katsotaan olevan tähän väärä paikka.

Jos mökit torjutaan Ounasvaaralta, on turha puhua matkailuelinkeinon jarruttamisesta. Mökeille löytyy kyllä Rovaniemen ympäristöstä lukemattomia paikkoja. (A2/2006)

Napapiiriä, Ounasvaaran alaosia, muuta kaupunkialuetta ja lähikyliä ehdotetaan vaihtoehtoisiksi paikoiksi majoituskapasiteetin lisärakentamiselle. Talous-diskurssi oli löydettyistä diskursseista hegemonisin vuoden 2006 aineistossa. Vuoden 2014 aineistossa talouspuhetta esiintyi vähiten.

8.2 Majoituskapasiteetin monipuolistamisella vetovoimaa ja kilpailukykyä?

Vetovoimaisuudesta ja kilpailukykyvystä käytettiin ilmaisuja *jälkeen jääminen, profiilin nosto, syrjäytyminen, majoituskapasiteetin rajallisuus*. Kaavamuutoksen hyväksymistä perusteltiin aineistossa sillä, että Rovaniemi on jäänyt jälkeen muista Lapin matkailupaikkakunnista ja -keskuksista. Muualla Lapissa investointien määrä ja majoituskapasiteetin kasvu on ollut huomattavasti suurempaa.

Ounasvaaralle suunniteltu matkailukeskuksen laajennus on juuri sitä, mitä Rovaniemi nyt tarvitsee. Jämähätäminen nykytilanteeseen merkitsisi taantumista ja putoamista pois kehittyvien matkailukeskusten kartalta. (A8/2006)

Mahdollistamalla mökkien rakentaminen, Rovaniemellä nähtiin olevan mahdollisuus päästä mukaan kehitykseen. Rovaniemen edellytyksiä kasvaa suureksi matkailukaupungiksi pidettiin ainutlaatuisina. Vuoden 2006 aineistossa mainittiin, että *voimakkaan kasvun esteeksi tulee kuitenkin riittävän hyvätasoisen majoituskapasiteetin rajallisuus (U17/2006).*

Kaavamuutoksen vastustajat puolestaan näkivät, ettei Rovaniemi edes kilpaile Levin ja Ylläksen kaltaisten matkailukeskusten kanssa, koska Rovaniemi on kaupunki ja matkailu täällä kaupunkimatkailua.

Kaupunkimatkailun ilmeen tulee kuitenkin erota tunturien suurista hiihtokeskuksista, Lapissakin. Matkailijat eivät ole samoja, saati hae samaa Rovaniemellä ja Levillä. (MP5/2006)

Rovaniemen vertaaminen Lapin suuriin lomakeskuksiin vie kehittämiskeskustelua väärille raiteille. Matkailullisesti Rovaniemi on ensisijaisesti kaupunkilomakohde. (MP1/2006)

Matkailun kehittämiseen nähtiin olevan tehokkaampia keinoja kuin mökkien rakentaminen. Olennaisena nähtiinkin julkisen liikenteen parantaminen, jotta Ounasvaara olisi helpommin saavutettavissa muualta Rovaniemeltä käsin sekä elämys- ja hiljaisuusmatkailuun panostaminen. Ounasvaaralla koettiin olevan jo paljon palveluja ja rakenteita, kuten majoitus- ja liikuntapalveluja, valmiina. Enemmän koettiin ongelmana olevan näiden tehokas hyödyntäminen.

Aineistossa ilmaistiin, että kaupungin vetovoimaisuutta voitaisiin lisätä.

Vetovoimaisuutta lisäävänä tekijänä nähtiin mökkimajoituksen lisääminen mutta myös Ounasvaaran koskematon luonto. Mielipiteitä mökkimajoituksen lisäämisen puolesta perusteltiin tehdyillä selvityksillä. Mökkimajoituksen kysynnällä perusteltiin kaavamuutoksen tarpeellisuutta. (...) *Rovaniemellä on matkailijavirtaan nähden hyvin vähän mökkejä majoittamista varten. (U3/2006)* Majoituskapasiteetti nähtiin yksipuolisena ja etenkin perheiden uskottiin kaipaavan mökkimajoitusta.

Mökkimajoituksen nähtiin myös pidentävän matkailijoiden alueella viettämää aikaa.

(...) uskovat uusien mökkien lisäävän Ounasvaaran vetovoimaa. (U8/2006)

Aineistossa nähtiin, että Rovaniemellä on epäselvää, millaisia matkailijoita kaupunkiin halutaan ja tästä syystä ratkaisut eivät välttämättä ole perusteltuja.

(...) Rovaniemeltä puuttuu tieto, mikä matkailijaryhmä kuuluu nimenomaan Rovaniemelle. Rovaniemellä tarvitaan selkeä profiilin nosto. (U7/2006)

Aineistossa epäiltiin, että Rovaniemellä ei ole ollenkaan määritelty millaisia turisteja kaupunkiin halutaan. Tai jos se on määritelty, niin päättäjien toimet eivät ole linjassa sen kanssa. Wallin ja Mathiesonin (2006) mukaan useimmat matkailijat matkustavat tiettyyn kohteeseen vain kerran elämässään. Matkakohteen tulisikin miettiä minkä matkailijasegmentin tarpeet se pystyy parhaiten tyydyttämään suhteessa matkakohteen ominaisuuksiin. Erityisen vaikeaa matkailijat on saada palaamaan kohteeseen, joka nojaa eksotiikkaan. (Wall & Mathieson, 2006, s.75.)

Matkailualueita suunnitellessa tulisi lähtökohdaksi ottaa se, minkälaisia asioita matkailijat maisemassa arvostavat. Eri kansallisuuksia edustavat matkailijat voivat arvostaa hyvin erilaisia asioita. Tämän vuoksi tulisi määritellä myös toivotut matkailijaryhmät. Maankäytön tehostamista Lapin alueella voidaan kyseenalaistaa, sillä matkailijat tulevat alueelle usein luontoelämysten ja -maisemien sekä ulkoilumahdollisuuksien takia, eivät urbaanien ostosmahdollisuuksien takia. (Tyrväinen, Tolvanen & Tuulentie, 2013, s. 156.)

Aineistossa todettiin, että matkailijoiden vähyys ei johdu majoituskapasiteetin puutteesta, koska nykyisetkin mökit ovat osan vuodesta tyhjillään. Ongelmana on kesäsesonki, ja tähän pitäisi etsiä ratkaisua muualta. Kesällä ongelma on esimerkiksi matkailijoille tarjolla olevien palvelujen vähyys.

Syynä matkailijoiden vähäisyyteen ei siis ole se, että majoituskapasiteetista olisi Rovaniemellä pulaa. Nytkin Ounasvaaralla valmiina olevat mökit ovat tyhjillään suurimman osan vuodesta, vain joulusesongin aikaan riittää kävijöitä. Majoituskapasiteetin lisääminen ei tuo lisää kesäturisteja Rovaniemelle. Olisiko Rovaniemen matkailuvalttia ja vetovoimaa haettava jostain muualta? (A9/2006)

Mökkien tarpeellisuutta eivät kaikki kirjoittajat kiistäneet, mutta mökkien sijoituspaikka kyseenalaistettiin. Ounasvaaraa verrattiin muihin Lapin matkailukeskuksiin, eihän muuallakaan mökkejä rakenneta tunturien ja vaarojen huipuille.

(...) mökkien torjuminen Ounasvaaralta ei tarkoita matkailuelinkeinon jarruttamista: mökeille löytyy aivan riittävästi tilaa Rovaniemen ympäristöstä. (A9/2006.)

Kaupungin vetovoimaisuutta lisäävänä asiana nähtiin myös se, että Ounasvaaralle ei rakennettaisi lisää mökkejä, vaan alue rauhoitettaisiin lisärakentamiselta. Matkailua tulisi kehittää luonnon ehdoilla. Lähes koskemattoman luonnon sijaitseminen keskustan läheisyydessä nähtiin sellaisena valttina, joka on hyvin harvinainen maailmassa.

Aineistossa koettiin ristiriitaisena se, että Rovaniemi käyttää markkinoinnissaan apuna Ounasvaaran luonnonmukaisuutta, mutta samaan aikaan jatkuvasti pienentää luonnontilaista aluetta vaaralta. Virkistyskäytön kannalta, kuntalaisia ajatellen kehitetty Ounasvaara palvelee matkailua paremmin kuin lyhytnäköiset rakennuspäätökset.

Puhe vetovoimaisuudesta ja kilpailukyvystä painottui vuoden 2006 aineistoon, joskin molempien vuosien aineistossa tätä esiintyi. Etenkin keskustelu mökkimajoituksen tarpeellisuudesta sekä syrjäytymiskeskustelu esiintyivät pääasiassa vuoden 2006 aineistossa. Vuoden 2014 aineistossa esiintyi vahvimmin puhe Rovaniemen matkailuimagosta ja houkuttelevuudesta.

9. YHTEENVETO

Olen tutkielmassani tarkastellut sanomalehtiaineistossa rakentuvia Ounasvaaran matkailun kehittämisen diskursseja. Aineistoni oli kooltaan 92 tekstiä. Tekstit olivat uutisia, artikkeleja, mielipidekirjoituksia ja muita tekstejä. Tarkastelin, miten matkailun kehittämisestä aineistossa puhutaan. Aineistosta tunnistin kuusi diskurssia:

Päätöksenteko, vaikutusmahdollisuudet, luonto, Ounasvaaran luonto paikkana, talous sekä vetovoimaisuus ja kilpailukyky. Nämä diskurssit ovat osin sisäkkäisiä ja päällekkäisiä.

Päätöksentekodiskurssissa Rovaniemen virkamiesten toiminta näyttäytyy mielivaltaisena, salakähmäisenä ja outona. Poliitikkojen, joilla pitäisi olla päätösvalta, koetaan olevan virkamiesten talutusnuorassa. Toisaalta päätöksentekoa oikeutetaan vetoamalla siihen, että päätöksenteko on Suomessa ja Rovaniemellä demokraattista.

Vaikutusmahdollisuudet-diskurssissa, joka on edellisen osadiskurssi, rakentuu kuva paikallisten vähäisistä vaikutusmahdollisuuksista. Aineistossa paikalliset kokivat, ettei heitä kuulla riittävästi kaavamuutoksesta päätettäessä. Teksteissä nostetaan esiin erilaisia vaikuttamisen keinoja, mutta nämä keinot näyttäytyvät tuloksettomina.

Luontodiskurssissa Ounasvaaran luontoa halusivat suojella sekä kaavamuutoksen vastustajat, että puolustajat. Kaavamuutoksen puolustajat kokivat kaavamuutoksen hallittuna kehityksenä, joka rajaa rakentamisen tietyille alueelle, jolloin tärkeät luontoalueet säästyvät. Vastustajat puolestaan kokivat, että kaavamuutoksen salliminen on päänavaus koko Ounasvaaran rakentamiselle.

Edelliseen sisältyvässä paikkadiskurssissa Ounasvaara näyttäytyi aineistossa merkityksellisenä paikkana rovaniemeläisille. Se koettiin tuttuna ja turvallisenä paikkana, joka muokkaa käyttäjiensä sisintä. Aineistossa kehoitettiin kaikkia vierailemaan Ounasvaaralla, sillä vain niin ymmärtää sen ainutlaatuisuuden.

Taloudiskurssissa rakentui kuva matkailun kehittämisen välttämättömyydestä Rovaniemelle. Kaavamuutoksen hyväksymisen nähtiin tuovan niin rakennusalan kuin matkailualankin työpaikkoja sekä euroja kaupunkiin. Mökkimajoituksen lisätarvetta ei kiistetty, mutta kyseenalaistettiin onko Ounasvaara oikea paikka lisärakentamiselle.

Vaihtoehtoisiksi rakennuspaikoiksi esitettiin muun muassa Napapiirin aluetta tai Rovaniemen lähikyliä.

Edelliseen sisältyvässä vetovoimaisuus & kilpailukyky -diskurssissa Rovaniemen nähtiin jääneen kehityksessä jälkeen muita Lapin matkailukeskuksia. Mökkimajoituksen lisärakentamisen uskottiin lisäävän kaupungin vetovoimaisuutta. Kaavamuutoksen vastustajat näkivät, ettei Rovaniemen päättäjillä ole selkeää visiota siitä, millaisia matkailijoita Rovaniemelle kaivataan, ja siksi päättäjät eivät osaa tehdä ratkaista oikeita ongelmia. Parhaiten matkailua koettiin hyödyttävän Ounasvaaran lisärakentamisen estäminen, saavutettavuuden parantaminen sekä hiljaisuus- ja elämysmatkailun kehittäminen.

Yhdessä sanomalehdessä julkaistuun aineistoon tulee suhtautua luonnollisesti kriittisesti. Ketkä lehteen lähettävät ja saavat julkaistuksi kirjoituksiaan? Ovatko puolustajat ja vastustajat yhtä ”äänekkäitä” ja saavatko molemmat puolet äänensä kuuluviin samalla tavalla? Aineistossa oli sekä puolustavia että vastustavia kirjoituksia, niin mielipidekirjoituksissa kuin muissakin teksteissä. Ainakin jossain määrin siis molemmat puolet pääsivät lehden sivuilla ääneen.

En tehnyt määrällistä tutkimusta, mutta kiinnostuksen vuoksi tarkastelin määrällisesti kaavamuutosta puolustavien ja vastustavien tekstien lukumäärän. Osa aineiston teksteistä oli neutraaleja uutisointeja, joissa kumpikaan kanta ei ollut toista vahvempi. Vuoden 2006 aineistossa oli 25 kaavamuutosta puolustavaa ja 21 vastustavaa kirjoitusta. Vuoden 2014 aineistossa oli puolestaan 13 puolustavaa ja 15 vastustavaa kirjoitusta. Lapin Kansalla näyttää siis olevan melko neutraali linja asian suhteen.

Tutkimuksen aineisto kerättiin vain yhdestä sanomalehdestä, Lapin Kansasta, joka on Lapin alueen ykköslehti, ilmestyneistä teksteistä. Sanomalehtien välisiä diskurssieroja olisi voinut tutkia, mikäli olisi rinnalle valinnut myös toisen tai useamman sanomalehden tekstit aiheeseen liittyen.

Henkilökohtaisesti, paikallisena rovaniemeläisenä vastustan lisärakentamista. Tämä on tuonut haasteensa tutkimuksen tekoon. Olen ollut avoin asian suhteen ja pitänyt mielessäni tutkimusta tehdessäni tieteellisen neutraaliuden periaatteen. En koe tämän vaikuttaneen tutkimuksen luotettavuuden, koska en ole ollut tuottamassa aineistoa ja

analyysini perustuu aineistoon. Koska aineisto on olemassa korpuksena ja toinen tutkija voi tarkistaa aineistoni ja siitä tekemäni tulkinnat, pidän tutkielmaa tieteellisesti ja metodologisesti pätevänä. Tieteellistä läpinäkyvyyttä ainoastaan tukee se, että paikannan itseni tutkijana sen sijaan että jättäisin kertomatta oman yhteiskunnallisen positioni.

Tutkimukseni tehtävänä on ollut tarkastella sitä, millaisia merkityksiä Ounasvaaran matkailullinen kehittäminen aineistossa saa. Matkailun taloudellinen kehittäminen ja luonnonsuojelu ovat joka puolella maailmaa usein törmäyskurssilla, niin myös tässä tapauksessa. Paikallisten vaikutusmahdollisuudet ja osallisuus nousivat myös esiin. Näiden aiheiden lisätutkimus tarjoaisi mahdollisesti tulevaisuudessa laajempaa ymmärrystä matkailun kehittämiseen.

Tutkimukseni tuloksia voi hyödyntää paikallisesti Ounasvaaran matkailullisessa kehittämisessä. Jatkotutkimuksilla voidaan syventää ymmärrystä matkailun kehittämisen ja siihen liittyvän maankäytön suunnittelun merkityksestä paikallisille asukkaille. Ounasvaara on tärkeä ja merkityksellinen paikka suurelle määrälle entisiä ja nykyisiä rovaniemeläisiä, Rovaniemen sydämenä se ansaitsee harkittua ja kauaskantoista kehittämistä.

KIITOKSET

Lopuksi haluan vielä kiittää kaikkia niitä, jotka ovat edesauttaneet ja mahdollistaneet pro gradu -työni valmistumisen. Ensimmäiseksi haluan kiittää Lapin kansaa, joka mahdollisti tutkimusaineistoni hankkimisen. Erityisesti haluan kiittää ohjaajaani Soile Veijolaa, joka on tarjonnut ideoita ja näkökulmia, sekä sinnikkäästi kannustanut jatkamaan kirjoittamista. Saamani palaute oli joka kerta osuvaa ja eteenpäin vievää. Kiitos myös kaikille seminaareissa työtäni kommentoineille.

Kiitos kanssaopiskelijoille seminaareissa ja niiden ulkopuolella käydyistä keskusteluista. Kiitos läheisilleni, erityisesti puolisollleni, vankkumattomasta tuesta tämän projektin aikana.

LÄHTEET

- Arctic Wellbeing Park toimintasuunnitelma. (2008). FCG Planeko Oy. Haettu 21.11.2016 osoitteesta <http://roke.infoweb.as.tietotalo.fi/loader.aspx?id=504d9056-7c5e-4cfe-8695-e04f064ecf56>
- Dredge, D. (1999). Destination place planning and design. *Annals of Tourism Research*. 26 (4) 772–791.
- Dredge, D. (2010). Place change and tourism development conflict: Evaluating public interest. *Tourism Management* 31. 104-112.
- Dredge, D. & Moore, S. (1992). A methodology for the integration of tourism in town planning. *The Journal of Tourism Studies*. 3(1) 8–21.
- Faehnle, M., Kopperoinen, L., Tyrväinen, L., Löfström, I., Lyytimäki, J., Itkonen, P., Söderman, T. & Välimaa, I. (2014). Kaupunkiluonto on lähellä. Teoksessa L. Tyrväinen, M. Kurttila, T. Sievänen & S. Tuulentie (toim.) *Hyvinvointia metsästä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 75–84.
- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, C.M. & Page, S.J. (2006). *The geography of tourism and recreation*. Environment, place and space. London: Routledge.
- Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: A literature review with implications for tourism planning. *Journal of planning literature*, 18 (3). 251–266.
- Hautajärvi, H. (2014). Autiotuvista lomakaupunkeihin. Lapin matkailun arkkitehtuurihistoria. Helsinki: Aalto-yliopisto.
- Higgins-Desbiolles, F. (2011). Development on Kangaroo Island: The controversy over Southern Ocean Lodge. Teoksessa D. Dredge & J. Jenkins (toim.) *Stories of practice: Tourism policy and planning*. Ashgate. 105–131.

- Häkli, J. (1997). Näkyvä yhteiskunta. Kansalaiset ja kaupunkisuunnittelun logiikka. Teoksessa T. Haarni, M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.). *Tila, paikka, maisema. tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. 37-52.
- Inskeep, E. (1994). National and regional tourism planning. Methodologies and case studies. London: Routledge.
- Jarkko, A. (2014). Ounasvaaran matkailullinen kehittäminen suunnittelun ja päätöksenteon asiakirjoissa. Pro gradu –tutkielma. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 54–97.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa: A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 25–50.
- Jokinen, M., Mettiäinen, I., Sippola, S. & Tuulentie, S. (2009). Sosiaalinen kestävyys muuttuvissa matkailukylissä: Paikallisia näkemyksiä kehityksestä. Teoksessa S. Tuulentie (toim.), *Turisti tulee kylään. Matkailukeskukset ja lappilainen arki*. Jyväskylä: Gummerus. 60-85.
- Juhila, K. (2016). Tutkijan positiot. Teoksessa: A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 229–248.
- Lapin Kansa – mainosmyynti. Haettu 10.12.2016 osoitteesta <http://mainosmyynti.lapinkansa.fi/tuotteet/lapin-kansa/>
- McCool, S. F. (2009). Constructing partnerships for protected area tourism planning in an era of change and messiness. *Journal of Sustainable Tourism*. 17 (2), 133–148.
- Mäkitie, T. & Ylisirniö, A-L. (2013) Conflicting discourses in tourism development. Teoksessa D. K. Müller, L. Lundmark & R. H. Lemelin (toim.) *New issues in polar tourism. Communities, environments, politics*. Dordrecht: Springer. 163–176.

Ounasvaara suojeltava lisärakentamiselta! Haettu 23.1.2015 osoitteesta

<http://www.adressit.com/ounasvaara>

Ounasvaara 2 kehittämissuunnitelma. (2006). Haettu 15.6.2016 osoitteesta

<http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=90085994-f569-4ea1-966a-4cf1fff28fe9>

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Ponnikas, J. (1999). Suojelua talouden ehdoilla. Pohjoissuomalaiset vaikuttajat ja luonnonsuojelu. Teoksessa M. Tuominen, S. Tuulentie, V-P. Lehtola & M. Autti (toim.) *Pohjoiset identiteetit ja mentaliteetit. Osa 2, Tunturista tupaan*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 34–42.

Rovaniemen kansallisen kaupunkipuiston tarveselvitysraportti. (2012)3,. Haettu

10.12.2016 osoitteesta <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=97a0a64f-4589-4bd2-9f4b-fec7d1cede12>

Rovaniemen kaupungin linja-autoliikenne 2018. (2016). Tekninen lautakunta

24.5.2016. Haettu 17.11.2016 osoitteesta

<http://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Liikenne/Linja-autoliikenne-2018>

Rovaniemen kaupunki, Kaavaselostus. (2014). Rovaniemen yleiskaava 2015,

yleiskaavan muutos, Ounasvaara. Strateginen kaavoitus,. Haettu 16.11.2016 osoitteesta <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=d7c68d34-b0ad-4381-a21c-dbac34ecee6a>

Rovaniemen kaupunki. (2013). Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Rovaniemen

yleiskaava 2015. Yleiskaavan muutos. Ounasvaara. Maankäyttö 2013. Haettu 6.8.2016 osoitteesta <http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=3987effd-b9e8-4075-8e18-36ef2ab103dc>

Rovaniemi, kaavat ja kiinteistöt. Yleiskaavat. Haettu 1.10.2016 osoitteesta

<http://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kaavat-ja-kiinteistot/Kaavatori/Yleiskaava?showmodul=213&CityPlanID=a53ea873-cdf8-45d4-8a1a-d0f2b54b4999>

- Rovaniemen matkailun kehittämissuunnitelma 2012–2016. Haettu 6.8.2016 osoitteesta
<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=bdf5f39a-b39d-4026-8b52-8ae34cebd336>
- Rovaniemen matkailustrategia. (2006). Haettu 1.10.2016 osoitteesta
<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=db00aa34-f4f0-40f6-8691-877f26ff0373>
- Ruokangas, P. (2016) Valitukset kiistellystä Ounasvaaran kaavasta nurin, Yle Uutiset Rovaniemi 2.11.2016. Haettu 5.11.2016 osoitteesta: <http://yle.fi/uutiset/3-9268011>
- Satokangas, P. & Vehkaperä, M. (2013). Matkailun talousvaikutukset. Teoksessa S. Veijola (toim.) *Matkailututkimuksen lukukirja*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 73–86.
- Sipilä, M., Bäcklund, P. & Tyrväinen, L. (2009) Vaikuttamisen rajoilla. Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa? Alue ja ympäristö. 38(1), 39–50.
- Suoninen, E. (1999). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 17–36.
- Suoninen, E. (2016). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa: A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. 229–248.
- Swarbrooke, J. (2002). Sustainable tourism management. Wallingford: Cabi.
- Talvitie, M. (2014). Ounasvaaran tanssilava paloi Rovaniemellä. Yle Uutiset. Haettu 10.12.2016 osoitteesta <http://yle.fi/uutiset/3-7280575>
- Tyrväinen, L., Tolvanen, A. & Tuulentie, S. (2013). Näkökulmia matkailualueiden ympäristökysymyksiin. Teoksessa S. Veijola (toim.) *Matkailututkimuksen lukukirja*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 146–159.
- Valkonen, J. (2003). Lapin luontopolitiikka. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilkuna, J. (1997). Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa T. Haarni, M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.). *Tila, paikka, maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. 163–178.

Wall, G. & Mathieson, A. (2006). *Tourism. Change, impacts and opportunities*. Pearson: Harlow.